



LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖ

VALSTYBINIO AUDITO ATASKAITA VALSTYBINĖS KAINŲ IR ENERGETIKOS KONTROLĖS KOMISIJOS VEIKLA

2007 m. gruodžio 22 d. Nr. VA-P2-20-23-17
Vilnius

Auditas atliktas, vykdant
Valstybės kontrolės 2-ojo audito departamento direktorės Zitos Valatkienės
2007-07-09 pavedimą Nr. P2-20-23

Auditą atliko valstybiniai auditoriai:
Renata Vaitulionienė (grupės vadovė)
Vaida Barizienė
Aleksandr Gaitanži

Auditas pradėtas 2007-07-09
Auditas baigtas 2007-11-28

Su valstybinio audito ataskaita galima susipažinti
Valstybės kontrolės interneto puslapyje
adresu www.vkontrole.lt

TURINYS

Santrauka	3
Įžanga	5
Audito apimtis ir procesas	6
Audito rezultatai	7
1. Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos veiklos reglamentavimas	7
1.1. Ar reikalingas atskiras įstatymas Komisijos veiklai reglamentuoti	7
1.2. Ar Komisijos veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose aiškiai nustatytas Komisijos statusas ir struktūra	13
2. Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos finansavimas	17
2.1. Ar Komisijos finansavimo būdas užtikrina jos nepriklausomumą	17
2.2. Ar Komisijos darbuotojų atlyginimams skiriamos lėšos gali pritraukti aukštos kvalifikacijos specialistus	21
3. Energetikos įmonių licencijavimas ir licencijuojamos veiklos priežiūra	22
3.1. Ar licencijuojamos veiklos reglamentavimas energetikos sektoriuose užtikrina efektyvų Komisijos darbą	22
3.2. Kaip vykdoma energetikos įmonių licencijuojamos veiklos kontrolė	25
4. Metodikų rengimas, derinimas, tvirtinimas	28
4.1. Ar gali sklandžiai vykti metodikų rengimo, derinimo ir tvirtinimo procesas, jeigu nėra pakankamai aiškiai reglamentuotos šios procedūros	28
4.2. Ar užtikrinama metodikų kokybė, jei jų rengimo procese nedalyvauja energetikos ekspertai	32
4.3. Ar aiškus metodikų derinimo procesas padidintų vartotojų pasitikėjimą Komisija	33
5. Vartotojų interesų gynimas Komisijoje	35
5.1. Ar numatytos ir taikomos Komisijoje skundų prevencijos priemonės ir kaip vyksta skundų nagrinėjimo procesas	35
5.2. Ar Komisija imasi priemonių, kad būtų užtikrintas jos vykdomos veiklos viešumas	37
Išvados ir rekomendacijos	39
Priedai	42

SANTRAUKA

1997 m. vasario 10 d. įsteigta nuolat veikianti institucija - Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija. Jos veiklos tikslas – sukurti patikimą, skaidrią, nepriklausomą elektros energetikos, gamtinių dujų, centralizuotos šilumos ir vandens tiekimo bei nuotekų tvarkymo sektorių ekonominio reguliavimo sistemą, ginančią pažeistus vartotojų interesus, objektyviai sprendžiant rinkos dalyvių ginčus bei skatinant efektyvią reguliuojamų įmonių veiklą.

Audito subjektas – Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija, kuri nustato valstybės reguliuojamas kainas elektros, gamtinių dujų, šilumos, vandens ir transporto sektoriuose, rengia, derina ir tvirtina kainų ir tarifų nustatymo metodikas, vykdo licencijas turinčių įmonių priežiūrą, nagrinėja vartotojų skundus ir vykdo kitas Komisijai teisės aktuose nustatytas funkcijas.

Audito tikslas – įvertinti Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos veiklos efektyvumą.

Audito metu vertinome:

- Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos veiklos reglamentavimą.
- Valstybinės kainų ir energetikos komisijos finansavimo būdus.
- Energetikos įmonių licencijavimą ir licencijuojamos veiklos priežiūrą bei kaip vykdoma įmonių licencijuojamos veiklos kontrolė.
- Metodikų, rengimo, derinimo ir tvirtinimo procesą ir kaip užtikrinama metodikų kokybė.
- Skundų nagrinėjimo procesą ir kaip užtikrinamas Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos vykdomos veiklos viešumas.

Audito metu nustatėme:

Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija reguliuoja penkis skirtingus sektorius: elektros, gamtinių dujų, šilumos, vandens ir transporto. Šiuos sektorius reglamentuojantys teisės aktai ir Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos nuostatai nustato jos funkcijas, tačiau nėra vieno teisės akto, kuriame būtų nustatytas jos statusas, tikslai arba pagrindiniai uždaviniai, funkcijos, teisės, atsakomybė ir išsamiai reglamentuoti visi veiklos klausimai.

Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose nėra aiškiai nustatyta, kas yra komisija: ar tik penki nariai, ar penki nariai ir administracija. Nėra atskirai nustatytos komisijos narių funkcijos, neregamentuotas komisijos narių pasiskirstymas kuriojamomis sritimis.

Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisijos finansavimas neužtikrina reguliuotojo nepriklausomumo, taip pat nesudaro galimybės įdarbinti ir išlaikyti darbuotojus, samdyti kvalifikuotus ekspertus, tobulinti dirbančių specialistų kvalifikaciją.

Nepakankamai suderinti atskirų energetikos sektorių licencijavimo veiklą reglamentuojantys teisės aktai trukdo Valstybinei kainų ir energetikos kontrolės komisijai efektyviai vykdyti licencijuojamos veiklos priežiūrą. Jos vidaus teisės akte trūksta tikslių kriterijų, pagal kuriuos būtų galima objektyviai ir visapusiškai įvertinti, ar užtikrinamas licencijuojamos veiklos kiekvienos sąlygos vykdymas įmonėse. Valstybinėje kainų ir energetikos kontrolės komisijoje nereglamentuoti licencijuojamos veiklos patikrinimų grafiko sudarymo principai ir tikrinimų atrankos kriterijai.

Ne visuose Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose numatyta metodikų rengimo funkcija, o pati komisija taip pat nėra parengusi vidaus teisės akto, reglamentuojančio metodikų rengimo tvarką ir procedūras. Rengiant metodikas nedalyvauja moksliniai ekspertai. Dėl šių priežasčių atsiranda nekokybiškų metodikų rengimo rizika. Valstybinėje kainų ir energetikos kontrolės komisijoje nėra vieningo ir aiškaus metodikų derinimo proceso.

Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija per mažai dėmesio skiria skundų priežasčių analizei, visuomenės informavimui ir nesudaro sąlygų informacijos sklaidai.

Pateikėme rekomendacijas:

Atsižvelgiant į Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos atliekamų funkcijų svarbą visuomenei ir siekiant užtikrinti jos nepriklausomumą, Lietuvos Respublikos Vyriausybei siūlome inicijuoti sprendimą dėl Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos veiklos reglamentavimo specialiu įstatymu tikslingumo, svarstyti galimybę keisti Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos finansavimo sistemą, įvertinti ir suderinti skirtinguose energetikos sektoriuose taikomų licencijavimo taisyklių nuostatas, nustatyti išsamų, vieningą kainų nustatymo metodikų rengimo, derinimo ir tvirtinimo proceso reglamentavimą.

Valstybinei kainų ir energetikos kontrolės komisijai siūlome nustatyti kiekvienam komisijos nariui jo koordinuojamas ir kontroliuojamas veiklos sritis, parengti administracijos nuostatus, įmonės technologinio, finansinio ir vadybinio pajėgumo įvertinimo tvarką papildyti kriterijais, kurie užtikrintų objektyvų ir visapusišką visų licencijavimo veiklos sąlygų įvertinimą. Taip pat siūloma papildyti Energetikos įmonių licencijavimo ir priežiūros taisykles, numatant patikrinimų grafiko sudarymo bei patikrinimų įmonėse vykdymo procedūras, ir svarstyti galimybę šias taisykles taikyti ir kituose Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos skyriuose. Siekiant kokybiško metodikų parengimo, siūlome parengti vidaus teisės aktą, reglamentuojantį kainų nustatymo metodikų rengimo tvarką ir procedūras, papildyti Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos skyrių nuostatus, numatant metodikų rengimo ir derinimo funkcijas, svarstyti galimybę į metodikų rengimo procesą įtraukti mokslinius ekspertus. Siekiant didesnio visuomenės pasitikėjimo Valstybine kainų ir energetikos kontrolės komisija, numatyti papildomas priemones skundų priežasčių analizei ir visuomenės informavimui.

IŽANGA

Lietuvoje 1995 m. buvo suformuota Valstybinė energetikos išteklių kainų ir energetikos veiklos kontrolės komisija, kaip viena iš reguliavimo institucijų. Ji veikė kaip Vyriausybės patariamasis organas elektros ir dujų sektoriuose, kainas ir jų taikymo tvarką tvirtino Vyriausybė. 1997 m. vasario 10 d. įsteigta nuolat veikianti institucija - Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (toliau – Komisija arba VKEKK). Vyriausybė 2002-11-07 nutarimu Nr. 1747 patvirtino Komisijos nuostatus, kuriuose numatytos funkcijos: nustatyti, derinti ir tvirtinti valstybės reguliuojamų kainų nustatymo metodikas, nustatyti valstybės reguliuojamų kainų viršutines ribas, kontroliuoti energetikos įmonių licencijuojamą veiklą ir kt. Komisija vykdo energetikos, vandens ir transporto sektorių kainų valstybinį reguliavimą ir rinkos priežiūrą.

Komisijos veiklos tikslas – sukurti patikimą, skaidrią, nepriklausomą elektros energetikos, gamtinių dujų, centralizuotos šilumos ir vandens tiekimo bei nuotekų tvarkymo sektorių ekonominio reguliavimo sistemą, ginančią pažeistus vartotojų interesus, objektyviai sprendžiant rinkos dalyvių ginčus bei skatinant efektyvią reguliuojamų įmonių veiklą.

Komisija veiklą vykdo dinamiškai kintančioje politinėje, ekonominėje, socialinėje ir technologinėje aplinkoje. Jos veiklą daugiausia sąlygoja valstybės valdžios ir valdymo institucijų priimami sprendimai. Ne tik vidiniai, bet ir išoriniai veiksniai turi didelės įtakos Lietuvos energetikos, vandentvarkos ir transporto kainodaros politikai. Besikeičiančios Europos Sąjungos direktyvų ir kitų jos teisės aktų nuostatos ekonomikos reguliavimo, gamtosaugos ir energetikos klausimais daro įtaką Komisijos veiklai ir kainodaros procesams¹.

Komisijos nustatytais (suderintomis) kainomis naudojasi visi Lietuvos gyventojai ir ūkio subjektai.

Komisija, Lietuvos Respublikos Seimo prieštaringai vertinama dėl didėjančių centralizuotai tiekiamos šilumos kainų, nepakankamai ginamų vartotojų interesų ir nepozityvių permainų taikymo energetikos ūkyje, sulaukia vis daugiau visuomenės ir žiniasklaidos dėmesio. Lietuvos Respublikos Seimas, konstatuodamas Komisijos veiklos trūkumus, 2006-11-28 nutarimu Nr. X-930 „Dėl Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2004 ir 2005 metų veiklos ataskaitų“ pavedė Valstybės kontrolei atlikti Komisijos veiklos auditą.

Pagal Valstybės kontrolės 2-ojo audito departamento direktorės Zitės Valatkienės 2007-07-09 pavedimą Nr. P2-20-23 šį auditą atliko: vyresnieji valstybiniai auditoriai R. Vaitulionienė (grupės vadovė), V. Barizienė ir A. Gaitanži.

¹ Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2007-02-12 įsakymas Nr. 01-10 „Dėl Komisijos 2007–2009 metų strateginio veiklos plano patvirtinimo“.

AUDITO APIMTIS IR PROCESAS

Audito objektas – Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos veikla.

Audito subjektas – Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija, kuri nustato valstybės reguliuojamas kainas elektros, gamtinių dujų, šilumos, vandens ir transporto sektoriuose, rengia, derina ir tvirtina kainų ir tarifų nustatymo metodikas, vykdo licencijas turinčių įmonių priežiūrą, nagrinėja vartotojų skundus ir vykdo kitas Komisijai teisės aktuose nustatytas funkcijas.

Audito tikslas – įvertinti Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos veiklos efektyvumą.

Vertinimo kriterijai:

- teisės aktų, reglamentuojančių Komisijos veiklą, įtaka Komisijos veiklos efektyvumui;
- Komisijai skirto finansavimo atitiktis priskirtoms funkcijoms;
- licencijuojamos veiklos priežiūros ir kontrolės vykdymo poveikis;
- metodikų rengimo, derinimo ir tvirtinimo proceso aiškumas;
- Komisijos veiksmų įtaka, ginant vartotojų interesus;
- Komisijos ir analogiškų institucijų veiklos palyginimas.

Audito procesas.

Audituojamas laikotarpis – 2006–2007 metų devyni mėnesiai. Tendencijų ir pokyčių analizės duomenims palyginti buvo naudojami 1997–2005 m. duomenys.

Būtiną šiam auditui atlikti informaciją ir duomenis pateikė Komisijos darbuotojai. Šio audito metu, norėdami išsiaiškinti Komisijos veiklos problemas ir gauti daugiau informacijos, kalbėjome su Komisijos pirmininku, administracijos direktoriumi ir kitais atsakingais darbuotojais. Susitikome su Lietuvos energetikos instituto, Kauno technologijos universiteto darbuotojais. Į mūsų pateiktus klausimus dėl Komisijos veiklos raštu atsakė Lietuvos vėjo energetikos, Vandens tiekėjų, Šilumos tiekėjų, Dujų, Savivaldybių asociacijos. Aplankėme analogišką reguliavimo instituciją Latvijoje – Latvijos viešųjų paslaugų reguliavimo komisiją.

Audito metu nagrinėjome Komisijos veiklos ataskaitas, Komisijos veiklą reglamentuojančius teisės aktus, „Energetikos reguliuotojų statuso ir funkcijų Europos Sąjungos

šalyse ir Lietuvoje palyginamąją studiją bei rekomendacijas energetikos teisės bazės tobulinimui², Komisijos posėdžių protokolus ir nutarimus, Komisijai pateiktus vartotojų skundus, taip pat teisminių bylų sprendimus ir kitus Komisijos dokumentus.

Atlikdami šį auditą darėme prielaidą, kad visi auditui pateikti dokumentai yra išsamūs ir galutiniai, o dokumentų kopijos tiksliai atitinka originalus.

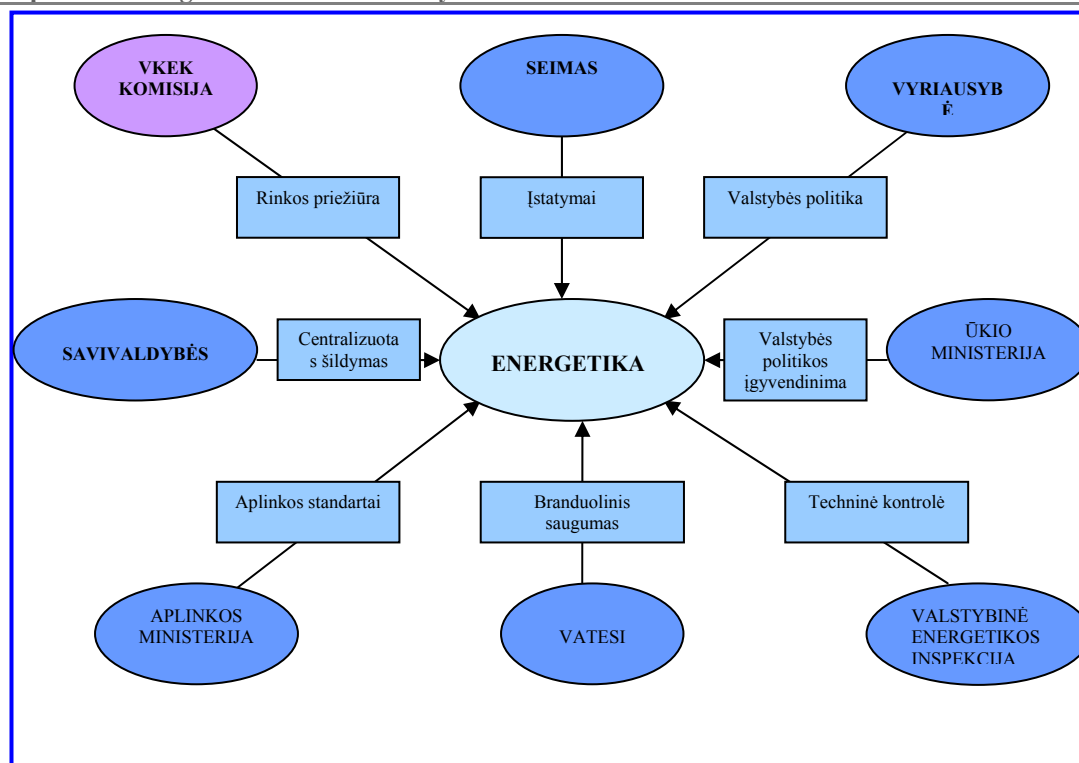
AUDITO REZULTATAI

1. Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos veiklos reglamentavimas

1.1. Ar reikalingas atskiras įstatymas Komisijos veiklai reglamentuoti

Energetikos valstybiniame valdyme Lietuvoje dalyvauja Seimas, Vyriausybė, Ūkio ministerija, Aplinkos ministerija, savivaldybės, VKEKK, Valstybinė atominės energetikos saugos inspekcija ir Valstybinė energetikos inspekcija (1 pav.).

1 pav. Energetikos sektoriaus valdymas



Šaltinis – Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija

² 2006 m. lapkričio 30 d. VŠĮ „Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai“ galutinė ataskaita „Energetikos reguliuotojų statuso ir funkcijų Europos Sąjungos šalyse ir Lietuvoje palyginamoji studija bei rekomendacijos energetikos teisės bazės tobulinimui“.

Vyriausybė, vykdydama valstybinį energetikos valdymą, kuria ir įgyvendina valstybės politiką energetikos srityje, teikia Seimui tvirtinti Nacionalinę energetikos strategiją, tvirtina Nacionalinės energetikos strategijos įgyvendinimo planą ir programas, turi teisę reglamentuoti valstybės reguliuojamų kainų nustatymo principus bei vykdo kitas įstatymų nustatytas funkcijas.

Ūkio ministerija įgyvendina Nacionalinę energetikos strategiją, rengia ir tvirtina teisės aktus, reglamentuojančius tiekimo saugumo, energetikos objektų ir įrenginių įrengimo, eksploatavimo, techninės saugos, efektyvaus naudojimo ir kitus techninius klausimus bei vykdo kitas funkcijas.

Lietuvos ūkio sektoriuose veikia sutartinės ir valstybės reguliuojamos kainos. Valstybė vykdo valstybinį kainų reguliavimą šiose srityse: elektros energijos, centralizuotos šilumos, karšto ir šalto vandens bei gamtinių dujų, transporto, pašto ir telekomunikacijų.

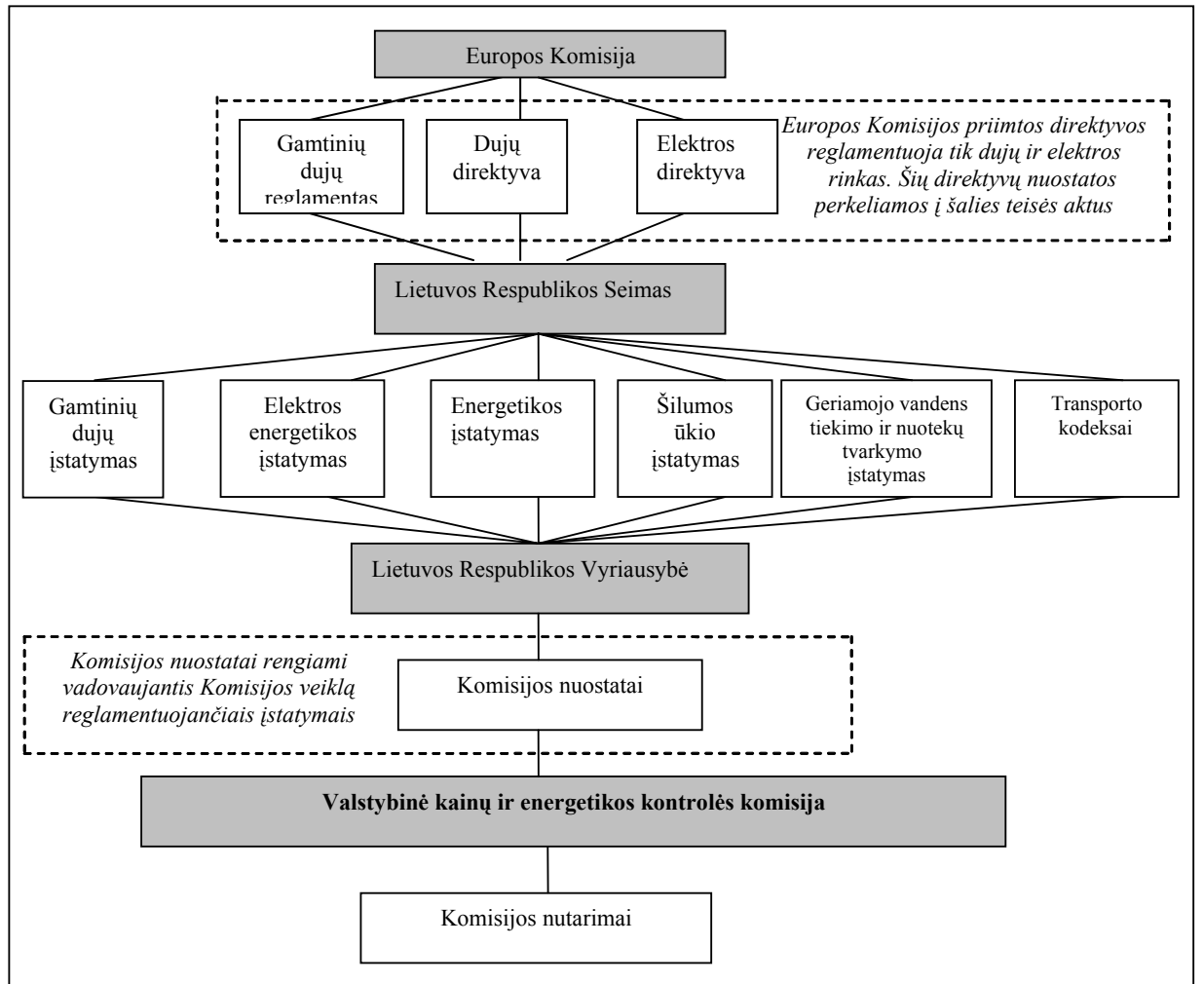
Lietuvos Respublikos kainų įstatymo 9 straipsnyje apibrėžiama kas yra valstybinė kainų kontrolė: „Valstybinė kainų kontrolė apima kainų sistemos priežasčių ir veiksnių, kurie turi įtakos kainų lygiui ir jo pasikeitimams, tyrimą, šio įstatymo ir kitų norminių kainodaros aktų įgyvendinimą ūkinėje veikloje.“

Valstybinį reguliavimą galima apibrėžti kaip privalomą valstybės ar viršvalstybinių taisyklių įmonėms bei kitiems rinkos dalyviams nustatymą ir jų laikymosi priežiūros institucijų veiklą. Reguliavimu siekiama vartotojų apsaugos, konkurencijos skatinimo tikslų, užtikrinti investuotojams stabilumą, visiems rinkos dalyviams – aiškias, skaidrias taisykles.

Reguliuojančios institucijos turi atlikti svarbų vaidmenį, siekdamos, kad reguliuojamos rinkos veiktų efektyviai, konkurencija būtų veiksminga, nebūtų diskriminacijos ir visi vartotojai gautų nustatytos kokybės paslaugas.

Komisijos, kaip valstybės reguliuotojo, funkcijos apibrėžtos ES direktyvomis (reglamentuoja dujų ir elektros sektorius), įstatymais, Vyriausybės nutarimais, Komisijos nuostatais ir kitais teisės aktais (2 pav.).

2 pav. Komisijos veiklos reglamentavimo procesas



Šaltinis – Valstybės kontrolė

ES dujų ir elektros direktyvos numato, kad valstybės narės turi įsteigti nepriklausomus nuo energetikos sektoriaus reguliuotojus ir nustatyti tokių reguliavimo institucijų funkcijas, kompetenciją ir administracines galias. Nepriklausomas reguliuotojas visų pirma atsakingas už efektyvią konkurenciją ir rinkos funkcionavimą, išankstinį tarifų tvirtinimą ar nustatymą, ar bent jau jų skaičiavimo metodiką (prijungimo, perdavimo, skirstymo, balansavimo) nustatymą, sprendžia rinkos dalyvių ginčus. ES dujų ir elektros direktyvose nenurodyta, kokia turi būti nepriklausomo reguliuotojo organizacinė forma ir struktūra, tai sprendžia kiekviena valstybė, įvertindama reguliuojamų sričių svarbą ir šalies poreikius.

Komisijos kompetenciją, uždavinius, teises ir funkcijas nustato Energetikos, Elektros energetikos, Gamtinių dujų, Šilumos ūkio ir kiti įstatymai bei Komisijos nuostatai. Pagrindinis nacionalinės teisės aktas, reglamentuojantis Komisijos vaidmenį liberalizuotoje energetikos rinkoje, yra Energetikos įstatymas, kurio 17 str. 5 d. nustatytos svarbiausios Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos funkcijos:

- tvirtina valstybės reguliuojamų kainų nustatymo metodikas;

- nustato valstybės reguliuojamų kainų viršutines ribas;
- kontroliuoja valstybės reguliuojamų kainų ir tarifų taikymą;
- nustatydama valstybės reguliuojamas kainas, įvertina investicijų atsipirkimo ir veiklos išlaidų pagrįstumą;
- turi teisę vienašališkai nustatyti valstybės reguliuojamas kainas, jei energetikos įmonės nesilaiko šių kainų nustatymo reikalavimų ir kt.

Energetikos įstatyme Komisijai iš viso pavesta 11 funkcijų ir suteikta teisė atlikti kituose teisės aktuose nustatytas funkcijas. Energetikos įstatymo 1 str. 2 d. nurodyta, kad kitų įstatymų nuostatos, reglamentuojančios energetikos veiklą, galioja tiek, kiek neprieštarauja šiam įstatymui. Mūsų nuomone, Energetikos įstatyme nepakankamai reglamentuotas Komisijos, kaip valstybinio reguliavimo institucijos, teisinis statusas, veiklos tikslai, teisiniai pagrindai ir principai.

Vyriausybės patvirtintuose VKEKK veiklos nuostatuose nurodytas pagrindinis Komisijos veiklos uždavinys – prižiūrėti elektros energijos, gamtinių dujų, šilumos ir vandens ūkio rinkas. VKEKK 2007–2009 metų strateginiame veiklos plane įvardijamas institucijos strateginis tikslas:

„Sukurti patikimą, skaidrią, nepriklausomą elektros energetikos, gamtinių dujų, centralizuotos šilumos ir vandens tiekimo bei nuotekų tvarkymo sektorių ekonominio reguliavimo sistemą, ginančią pažeistus vartotojų interesus, objektyviai sprendžiant rinkos dalyvių ginčus bei skatinant efektyvią reguliuojamų įmonių veiklą.“

Komisija savo misija laiko vartotojų ir įmonių interesų derinimą, nustatant valstybės reguliuojamas kainas elektros, gamtinių dujų, šilumos, vandens ir transporto sektoriuose, vykdamas kitas Komisijai teisės aktuose nustatytas funkcijas, remiant konkurenciją, siekiant užtikrinti įmonių finansinį stabilumą, skatinant racionalų energijos, energijos išteklių ir geriamojo vandens naudojimą, kokybišką paslaugų teikimą.

Atskirų ūkio sektorių įstatymai skirtingai nustato Komisijos uždavinius vartotojų atžvilgiu.

Pavyzdys

Energetikos įstatymas – nereglamentuota;

Gamtinių dujų įstatymas – Komisija turi užtikrinti efektyvų dujų sektoriaus funkcionavimą, kad vartotojai, sistemų naudotojai ir dujų įmonės nebūtų diskriminuojami ir kad dujų rinkoje būtų pagrįsta konkurencija;

Elektros energetikos įstatymas – Komisija turi užtikrinti, kad elektros energetikos rinkoje būtų efektyvi konkurencija, kad vartotojai ir tiekėjai nebūtų diskriminuojami ir visi vartotojai gautų nustatytos kokybės paslaugas;

Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymas – nereglamentuota;

Šilumos ūkio įstatymas – nustatant bazines kainas kviečiamos dalyvauti šilumos vartotojų teises ginančios organizacijos. Kartu nustatomi tiekimo efektyvumo rodikliai.

Vartotojų teises ginančios institucijos yra ne kartą kritikavę Komisijos veiklą dėl to, kad Komisija, vykdydama savo funkcijas, nepakankamai atstovauja ir gina vartotojų interesus. Mūsų nuomone, siekiant didesnio Komisijos veiklos aiškumo, vartotojų ir gamintojų (tiekėjų) interesų

derinimo, vykdant valstybinį kainų reguliavimą, svarbus Komisijos veiklos tikslas turėtų būti įvardytas ne tik strateginiame plane, bet ir jos veiklą reglamentuojančiame įstatyme.

ES šalyse analogiškų institucijų veiklos reglamentavimo principai skiriasi ir veikia skirtingi nepriklausomo reguliuotojo modeliai. Audito metu mes išsamiau susipažinome su Latvijos viešųjų paslaugų reguliavimo komisijos veiklos reglamentavimu.

Pavyzdys

Latvijos viešųjų paslaugų reguliavimo komisija veikia pagal atskirą įstatymą, kuris nustato reguliavimo valstybiniame ir savivaldybių lygiuose pagrindinius principus. Įstatyme labai aiškiai apibrėžtas Komisijos statusas ir sudėtis, Komisijos narių atsakomybė už priimtus sprendimus, Komisijos nepriklausomumas, finansavimo šaltiniai ir kt. Komisijos padėtį stiprina tai, kad jos statusas yra apibrėžtas Konstitucijoje.

Latvijos viešųjų paslaugų reguliavimo komisija reguliuoja elektros, gamtinių dujų, šilumos (pagamintos tik termofikacijos būdu) telekomunikacijų sektorius, taip pat paštą ir geležinkelius.

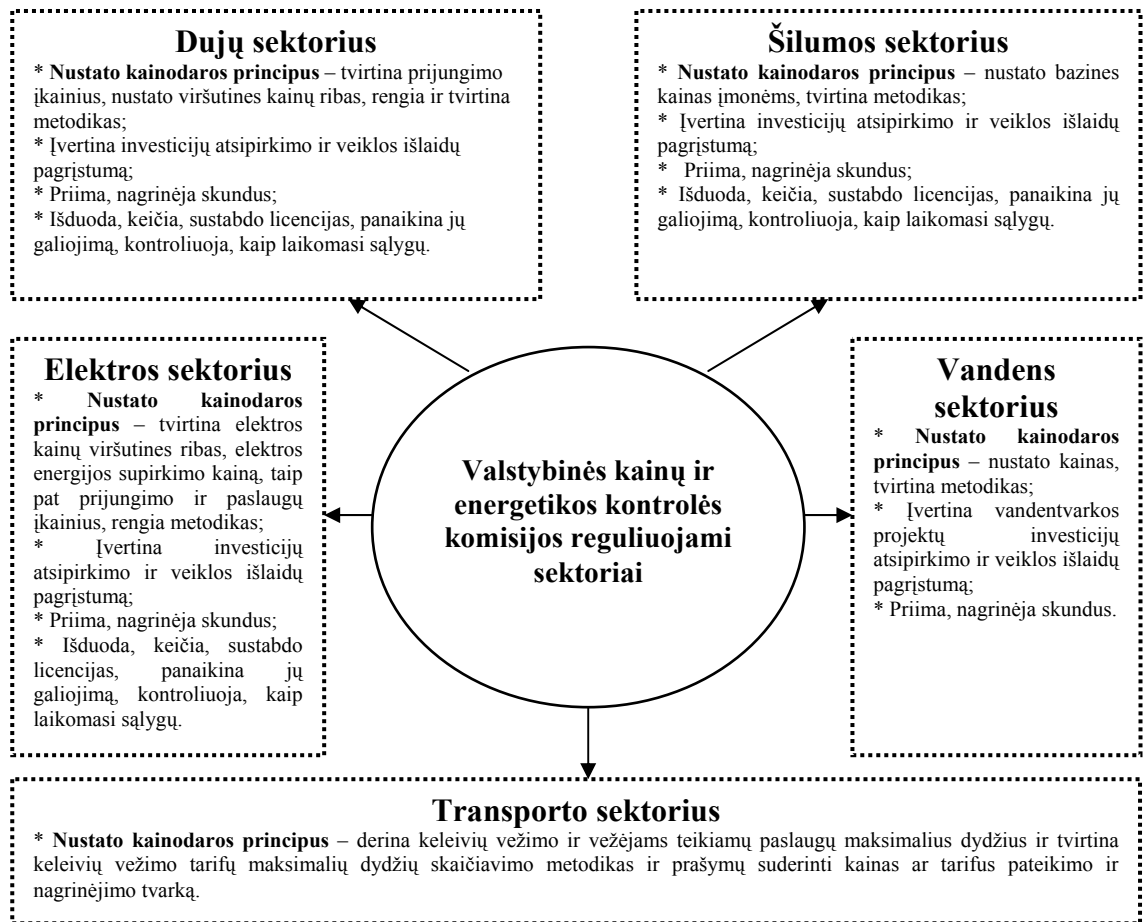
Komisija ir jos veikla yra tokia pat svarbi, kaip ir kitos institucijos Lietuvoje, kurios savo veikla siekia užtikrinti tam tikros srities pastovumą. Viena iš tokių institucijų – Lietuvos bankas, kurio pagrindinis tikslas – palaikyti kainų stabilumą³. Lietuvos bankas dirba pagal atskirą jo veiklą reglamentuojantį įstatymą, kuriame aptartos pagrindinės Lietuvos banko valdybos bei tarnautojų funkcijos, pareigos ir teisės, finansiniai ir kiti klausimai. Atskiras institucijos veiklą reglamentuojantis įstatymas suteikia aiškumo ir konkretumo, padeda institucijai lengviau spręsti veiklos klausimus.

Lietuvoje veikia ir kitos reguliuojamą veiklą vykdančios institucijos (Ryšių reguliavimo tarnyba, Lietuvos Respublikos vertybinių popierių komisija ir kt.), tačiau VKEKK iš jų išsiskiria tuo, kad ji reguliuoja penkis skirtingus sektorius: elektros, gamtinių dujų, šilumos, vandens ir transporto, kurie apima ekonomiškai svarbias ūkio šakas (3 pav.). Šių sektorių veiklą reglamentuoja penki įstatymai ir kodeksai, Komisijos funkcijos ir teisės nustatytos sektorių veiklą reglamentuojančiuose įstatymuose ir Komisijos nuostatuose.

Įsigaliojus Gamtinių dujų ir Elektros energetikos įstatymams, Komisijai priskirtas ne tik šių sektorių kainų reguliavimas, bet ir licencijavimas, licencijuotų įmonių veiklos kontrolė.

³ Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymas, 1994-12-01 Nr. I-678.

3 pav. Komisijos reguliuojami sektoriai



Šaltinis – Valstybės kontrolė

Reguluodama atitinkamų sektorių kainodarą, Komisija ne tik turi vykdyti nustatytas funkcijas kiekviename sektoriuje, bet ir kontroliuoti valstybės reguliuojamų kainų ir tarifų taikymą.

Komisijos darbo (veiklos) procesą sunkina tai, kad nėra vieno dokumento, kuriame būtų išsamiai apibrėžtos šio valstybės reguliuotojo funkcijos, darbo procedūros, teisės, atsakomybė ir išsamiai reglamentuoti visi veiklos klausimai. Pavyzdžiui, Gamtinių dujų įstatyme, be tiesioginių 22 str. numatytų Komisijos funkcijų, kiti straipsniai taip pat reglamentuoja Komisijos veiklą (1 priedas), atitinkamai ir kiti energetikos sektoriaus įstatymai.

Siekiant įteisinti Komisijos kaip nepriklausomo reguliuotojo vaidmenį, vykdant valstybinį reguliavimą, jos statusas, veiklos tikslai arba pagrindiniai uždaviniai, veiklos principai ir funkcijos turėtų būti reglamentuoti specialiaame įstatyme.

Komisijos vidaus darbo procesą reglamentuoja Komisijos nuostatai, kurie yra svarbūs, nes tai organizacijos veikimo ir darbo pagrindinės taisyklės. Juose apibrėžti pagrindiniai Komisijos veiklos uždaviniai, funkcijos ir teisės, lėšų šaltiniai ir finansinės veiklos kontrolė. Komisijos nuostatus Ūkio ministerijos teikimu (nors Komisija nepavaldi Ūkio ministerijai) tvirtina Vyriausybė. Jie rengiami vadovaujantis Komisijos veiklą reglamentuojančių įstatymų nuostatomis.

Papildant, keičiant atitinkamus įstatymų straipsnius ar priimant naujus įstatymus, kurie daro įtaką Komisijos veiklai, reikia atitinkamai keisti ir Komisijos nuostatus. Per 2005–2007 m. I pusmetį buvo keičiami arba priimami nauji Komisijos veiklą reglamentuojantys įstatymai:

- Energetikos įstatymas buvo keičiamas 2005 m. ir 2007 m. Pagrindiniai šio įstatymo pakeitimai buvo susiję su Vyriausybės ar jos įgaliotų institucijų, vykdančių valstybinį reguliavimą, valdymu, efektyviu energijos išteklių ir energijos vartojimu bei informacijos viešumu;
- 2007 m. buvo keičiamas Gamtinių dujų įstatymas, kuriame numatyta reguliuoti dujų rinką, įskaitant ir tiekimo kainas laisviesiems vartotojams;
- 2006 m. buvo priimtas Geriamojo vandens ir nuotekų tvarkymo įstatymas, kuriame suformuluoti kainodaros principai ir tikslai.

Audito metu nustatyta, kad pasikeitus įstatymams ne visada buvo keičiami Komisijos nuostatai.

Mūsų nuomone, pasikeitus įstatymams, atitinkamai turi būti keičiami ir nuostatai, nes priešingu atveju jie neatlieka pagrindinio Komisijos vidaus veiklą ir darbą reglamentuojančio dokumento funkcijos.

Reglamentuojančių Komisijos veiklą teisės aktų gausa, jų teisinis nevienareikšmiškumas ir ypač normų nevienodas supratimas apsunkina jų praktinį įgyvendinimą.

1.2. Ar Komisijos veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose aiškiai nustatytas Komisijos statusas ir struktūra

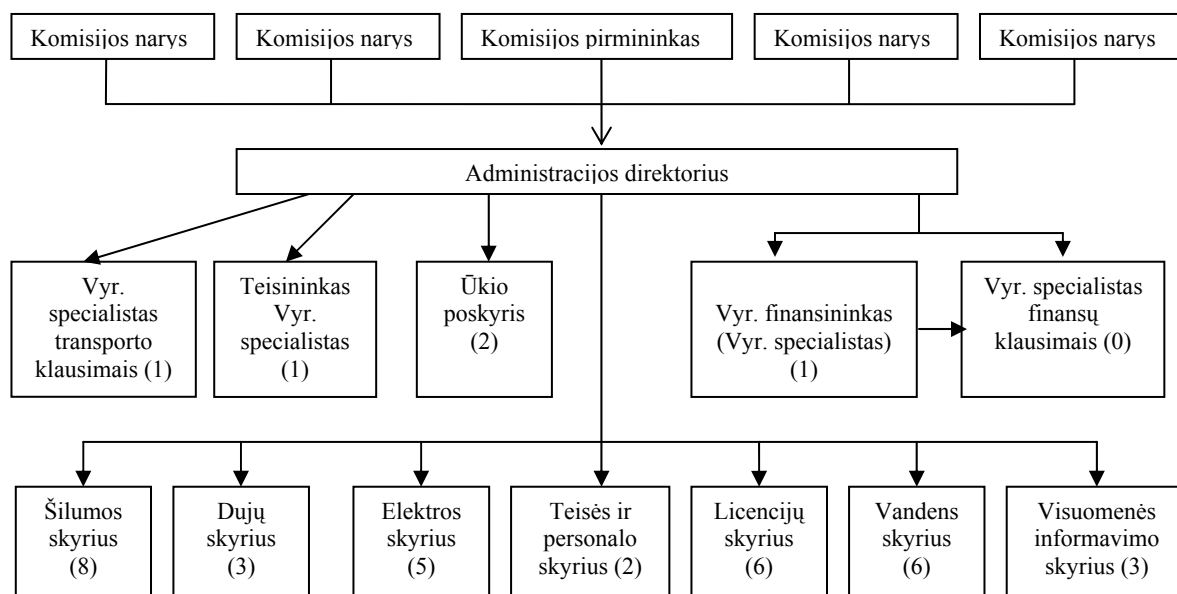
Energetikos įstatymas reglamentuoja, kad Komisija yra valstybės įstaiga, viešasis juridinis asmuo, ją sudaro penki nariai. Komisijos pirmininką ir keturis narius Ministro Pirmininko teikimu penkeriems metams skiria Respublikos Prezidentas.

Pastebėjimas

Įstatymas nenumato apribojimo, kelioms kadencijoms tie patys asmenys gali būti skiriami Komisijos nariais.

VKEKK struktūrą sudaro penki nariai ir administracija (4 pav.).

4 pav. Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos struktūra



Šaltinis – Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija

Audito metu pastebėjome, kad Komisijos veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose tuo pačiu Komisijos pavadinimu yra įvardijama ir pati institucija, ir penki Komisijos nariai.

1 lentelė. Komisijos pavadinimo apibūdinimas nuostatuose

Komisijos nuostatai	Komisijos apibūdinimas
1 str. 1 p.	Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija yra valstybės įstaiga, finansuojama iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto.
4 str. 9 p.	Komisiją sudaro 5 nariai. Jos pirmininką ir keturis narius Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko teikimu penkeriems metams skiria Respublikos Prezidentas.
4 str. 12 p.	Komisijos darbo tvarką nustato jos priimtas Komisijos darbo reglamentas

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Mūsų nuomone, esant tokiai situacijai, tampa neaišku, kas yra Komisija: ar tik penki nariai, ar penki nariai ir administracija. Taigi, pagal Komisijos veiklą reglamentuojančius teisės aktus sudėtinga atskirti, už kurių funkcijų įgyvendinimą tiesiogiai atsako Komisijos pirmininkas ir nariai, už kurių – Komisijos administracija.

Įstatyme numatyta Komisijos, kaip kolegialaus organo (5 narių), atsakomybė už savo sprendimus, kurie priimami vardiniu balsavimu ir gali būti skundžiami įstatymų nustatyta tvarka. Komisijos pirmininko ir jos narių kompetencija, teisės ir atsakomybė įstatymu neregamentuota. Komisijos pirmininko funkcijos išdėstytos jos veiklos nuostatuose, kuriuos Ūkio ministerijos teikimu tvirtina Vyriausybė. Pažymėtina, kad Ūkio ministerija pagal savo nuostatus nevykdo Komisijos steigėjos funkcijų, Komisija nėra atskaitinga Ūkio ministerijai. Tai, kad Ūkio ministerijai

pavesta rengti ir teikti Vyriausybei Komisijos veiklos nuostatus, mūsų nuomone, riboja Komisijos veiklos nepriklausomumą.

Mūsų manymu, būtų tikslinga teisės aktuose atskirai įvardyti Komisijos pirmininko, narių ir administracijos funkcijas ir nustatyti jų atsakomybės ribas. Aiškų funkcijų pasidalijimas ir atsakomybė už priimamus sprendimus užtikrintų Komisijos darbo proceso skaidrumą ir padidintų jos veiklos efektyvumą.

Komisijos darbo reglamente nurodyta, kad Komisijos veiklos efektyvumą savo organizaciniu praktiniu darbu užtikrina Komisijos pirmininkas, Komisijos nariai, taip pat Komisijos administracijos direktorius, skyrių vedėjai, kiti darbuotojai, sprenddami jų kompetencijai priklausančius klausimus, tačiau nei darbo reglamente, nei nuostatuose ar kituose Komisijos veiklą reglamentuojančiuose dokumentuose nėra atskirai nustatytos Komisijos narių funkcijos. Taip pat nėra reglamentuotas Komisijos narių pasiskirstymas kuruojamomis sritimis, t. y. teisės aktuose Komisijos nariams nėra nustatyta tiesioginė atsakomybė už veiklos sritis. Komisijos atsakingų darbuotojų teigimu, Komisijos nariai neoficialiai yra pasiskirstę kuruojamais padaliniais.

Pavyzdys

Komisijos darbo reglamento 13 p. teigiama, kad medžiagą Komisijos posėdžiams pateikia Komisijos skyrių viršinininkai, jų nesant – skyrių darbuotojai, iš pradžių suderinę su Komisijos administratoriumi, vėliau – su bent vienu Komisijos nariu. Komisijos atsakingų darbuotojų teigimu, posėdžiams teikiamą medžiagą pasirašo padalinį kuruojantis Komisijos narys.

Ūkio ministerijos Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos veiklos ir valdymo audito ataskaitoje⁴ teigiama, kad „formaliai visi penki komisijos nariai savarankiškai ir vienas nuo kito nepriklausomai (individualiai) privalo priimti sprendimus. Tačiau neformaliai nariai yra pasidaliję tam tikromis kuravimo sritimis. Šis susitarimas vertinamas kaip pakankamai logiškas. Ir nors tai pažeidžia asmeninės atsakomybės už priimtus sprendimus principus, vis tik tai įgalina užtikrinti einamųjų struktūrinių padalinių problemų savalaikį ir kokybišką sprendimą“.

Komisijos narių pasiskirstymas kuruojamais padaliniais skatintų jų nuolatinį domėjimąsi kuruojama sritimi, užtikrintų posėdžiams teikiamos medžiagos kokybišką parengimą, duomenų ir informacijos patikimumą ir teisingumą.

Analizuodami institucijos struktūrą, mes palyginome ją su kitų Lietuvoje reguliuojamą veiklą vykdančių institucijų struktūra: Vertybinių popierių ir Draudimo priežiūros komisijose kiekvienam nariui priskirta kuruojama veiklos sritis, taip nustatant komisijos nariui tiesioginę atsakomybę. Ryšių reguliavimo tarnybos struktūra iš esmės skiriasi nuo Komisijos struktūros, nes Ryšių reguliavimo tarnyboje direktoriaus pavaduotojai pasiskirstę kuruojamais padaliniais ir tiesiogiai atsako už jų vykdomą veiklą.

⁴ Ūkio ministerijos 2003 m. sausio 31 d. „Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos veiklos ir valdymo audito ataskaita.“

Reguliuotojų nepriklausomumui taip pat svarbią reikšmę turi reguliuojančiosios institucijos narių skyrimas. Komisijos nariai į darbą skiriami vadovaujantis Energetikos įstatymu, kurio 17 str. 3 d. teigiama, kad Komisijos nariais gali būti nepriekaištingos reputacijos Lietuvos Respublikos piliečiai, turintys aukštąjį universitetinį ar jam prilygintą išsimokslinimą. Nei Energetikos įstatyme, nei kituose teisės aktuose kiti reikalavimai (specialybė, techninės žinios, darbo patirtis atitinkamoje srityje, moksliniai pasiekimai) Komisijos nariams nėra nustatyti.

Pastebėjimas

Įstatyme nenumatyta, kad Komisijos nariams draudžiama eiti kitas pareigas ar dalyvauti politinių organizacijų veikloje, turėti interesų reguliuojamuose sektoriuose.

Šiuo metu Komisijos nariai yra ekonominį, vadybos ir verslo administravimo bei teisinį išsilavinimą turintys specialistai. Beje tarp Komisijos narių nėra nė vieno, turinčio išsilavinimą energetikos srityje. Estijoje, Latvijoje ir Vokietijoje yra sudaromos specialios komisijos ar tarybos, kurios atlieka kandidatų į komisijos narius atranką.

Pavyzdys

Latvijoje Viešųjų paslaugų reguliavimo komisijos nariams, kaip ir Lietuvoje, teisės aktuose nenumatyti specialūs reikalavimai, tačiau jiems suteikta galimybė turėti patarėjus atskirais klausimais (ekonominį išsilavinimą turintis komisijos narys turi patarėją teisės klausimais).

Mūsų nuomone, atsižvelgiant į Komisijos vykdomas funkcijas ir priimamų sprendimų svarbą, reikia užtikrinti, kad Komisijos nariais skiriami specialistai turėtų atitinkamą išsilavinimą ir darbo patirtį.

Siekiant užtikrinti Komisijos narių sprendimų vykdymą, suformuota etatinių valstybės tarnautojų administracija, kuri kontroliuoja priimtų sprendimų įgyvendinimą, rengia pasiūlymus, nutarimų projektus ir atlieka kitas funkcijas.

Komisijos administracija sudaroma pagal Komisijos pirmininko patvirtintą administracijos struktūrą ir pareigybių sąrašą. Viešojo administravimo įstatymo 11 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad administracijos struktūrą nustato viešojo administravimo subjekto vadovas. Komisijos administracijos struktūra patvirtinta Komisijos pirmininko įsakymu, nors Komisijos nuostatuose tokia teisė nesuteikta. Pagal Komisijos nuostatus administracijos struktūrą tvirtina Komisija, o ne pirmininkas, t. y. ši nuostata netinkamai perkelta į Komisijos nuostatus.

Pagal Komisijos nuostatų 14.7 ir 17.5 p. administracija turėtų dirbti, vadovaudamasi Komisijos pirmininko patvirtintais administracijos nuostatais. Audito metu nustatėme, kad tokių nuostatų Komisija neturi. Dėl šios priežasties nėra nustatyti administracijos įgaliojimai, uždaviniai, teisės, jos veiklos kontrolė, santykis su kitomis valstybės institucijomis ir kt. Tai kelia riziką Komisijos administracijos veiklos efektyvumui.

2. Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos finansavimas

2.1. Ar Komisijos finansavimo būdas užtikrina jos nepriklausomumą

ES elektros ir dujų direktyvos nustato valstybėms narėms pareigą užtikrinti konkurencingą ir tvarią elektros ir dujų rinką, kad elektros ir dujų įmonės laikytųsi direktyvose nustatytų principų. ES teisės aktuose nėra reglamentuota, kokį reguliatoriaus finansavimo būdą turėtų pasirinkti kiekviena šalis. Reguliatoriaus finansavimo principus kiekviena valstybė nustato, remdamasi šalies teisine sistema, politine situacija, finansiniais pajėgumais ir kitais aspektais.

Komisija finansuojama iš valstybės biudžeto, pagal Komisijos vykdomą Energetikos ir vandens sektorių kainų reguliavimo bei rinkos priežiūros programą. 2006 m. iš valstybės biudžeto Komisijai skirta 4 097 tūkst. Lt (panaudota – 4 097,7 tūkst. Lt), 2007 m. – 3 499 tūkst. Lt.

2 lentelė. Komisijos finansavimas iš valstybės biudžeto

Asignavimų paskirtis	Asignavimai, tūkst. Lt		
	2006	2007 (numatyta)	2008 (numatyta)
Iš viso asignavimų išlaidoms, iš jų	4097 (panaudota 4097,7)	3499	3499
Darbo užmokesčiui	2697 (panaudota 2617,7)	2106	2395
Kitoms išlaidoms	1315	1213	1104
Ilgalaikiam turtui įsigyti	99,1 (panaudota 99,1)	180	86

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Lėšos Komisijai pagrindinėms funkcijoms vykdyti ir būtiniausioms reikmėms įsigyti skiriamos pagal Komisijos vykdomoje programoje numatytus uždavinius:

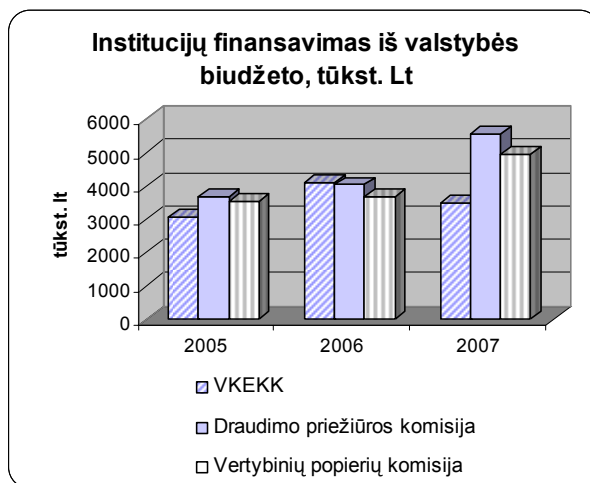
- tobulinti energetikos, vandens ir transporto sektorių kainų ir tarifų nustatymo teisinę bazę;
- teisės aktų nustatyta tvarka derinti bei tvirtinti kainas ir tarifus, derinti investicijų planus;
- atstovauti Komisijai ES ir kitose tarptautinėse organizacijose ir asociacijose Komisijos kompetencijai priskirtose srityse;
- tobulinti informacijos apie Komisijos veiklą skleidimo sistemą;
- nustatyti licencijavimo taisyklių pažeidimus;
- nagrinėti skundus išankstine skundų nagrinėjimo ne teisme tvarka ir kt.

Komisijos nuostatuose numatyta, kad jai finansuoti gali būti naudojamos ir kitos teisės aktų nustatyta tvarka gautos lėšos, tačiau kitų teisės aktų, numatančių Komisijos finansavimą, nėra.

Komisijos vykdomoje programoje pažymėta, kad palaiapsniui būtų galima pereiti nuo biudžetinio finansavimo prie atskaitymų iš reguliuojamų įmonių už suteiktas licencijas ir už kainų bei tarifų suderinimą (nustatymą), tačiau per 2006–2007 m. devynių mėnesių laikotarpį jokių sprendimų dėl kitų finansavimo galimybių nebuvo priimta.

Komisijai skiriamą finansavimą palyginome su kitomis Lietuvoje reguliuojamą veiklą vykdančiomis institucijomis, kuriose dirba panašus darbuotojų skaičius. Komisijoje šiuo metu dirba 44, Vertybinių popierių komisijoje – 46, o Draudimo priežiūros komisijoje – 52 darbuotojai.

5 pav. Institucijų finansavimo palyginimas



Šaltinis – Valstybės kontrolė

Kaip matyti 5 pav., visoms trimis institucijoms skirtas finansavimas nors ir nedaug, tačiau skiriasi. Per 2005–2007 m. Komisijai iš viso skirta 10 684 tūkst. Lt, t. y. 19,6 proc. mažiau, negu Draudimo priežiūros komisijai, ir 12,1 proc. mažiau, negu Vertybinių popierių komisijai. Palyginę šių institucijų teisės aktais reglamentuotas funkcijas, pastebėjome, kad Komisijai deleguota daugiau funkcijų, negu kitoms institucijoms. Energetikos įstatyme Komisijai priskirta 11 funkcijų, o Komisijos nuostatuose jai numatyta 21 funkcija, Vertybinių popierių komisijai Vertybinių popierių įstatyme⁵ nurodytos 8 funkcijos, o Draudimo priežiūros komisijai Draudimo įstatyme⁶ – 15 funkcijų. Komisija taip pat privalo vykdyti ne tik nuostatuose, bet ir kituose atskirus sektorius reglamentuojančiuose įstatymuose nurodytas papildomas funkcijas, kurios neperkeltos į nuostatus.

Pavyzdys

Igyvendinant Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvą 2003/55/EB, Gamtinių dujų įstatyme yra numatytos papildomos funkcijos Komisijai: derinti dujų įmonių parengtas sistemų balansavimo ir naudojimosi sistemas bei dujų įmonių apskaitų atskyrimo taisyklės ir kt. Šios ir kitos Gamtinių dujų įstatyme bei kituose, atitinkamus sektorius reglamentuojančiuose įstatymuose, nurodytos funkcijos nėra perkeltos į Komisijos nuostatus.

Palyginę Komisijos ir reguliuojamą veiklą Lietuvoje vykdančių kelių institucijų skiriamą finansavimą ir vykdomas funkcijas, pastebėjome, kad Komisijai skiriamas finansavimas yra

⁵ Lietuvos Respublikos vertybinių popierių įstatymas, 2007-01-18 Nr. X-1023.

⁶ Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas, 2007-05-17 Nr. IX-1737.

nedidelis, palyginti su Komisijos priamamų sprendimų svarbumu. VŠĮ „Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai“ atliktoje studijoje teigiama, kad neturėdama atskiro biudžeto, mokesčių (rinkliavų) rinkimo teisės ar kitų Komisijos veiklos finansavimo šaltinių, Lietuva išsiskiria iš daugelio ES šalių energetikos reguliuotojų. Kitose Europos Sąjungos analogiškose institucijose taikoma įvairi praktika (3 lentelė).

3 lentelė. ES energetikos reguliuotojų finansavimo šaltiniai

Europos Sąjungos valstybė	Finansavimo pobūdis		Apmokestinimo principas
	Iš valstybės biudžeto	Mokesčiai / rinkliavos	
Latvija	Ne	Taip	Vyriausybė nustato viešųjų paslaugų reguliavimo mokesčių reguliuojamoms įmonėms. Šiuo metu – 0,2 proc. nuo apyvartos iš suteiktų viešųjų paslaugų praėjusiais metais.
Lenkija	Ne	Taip	Licencijos mokesčiai. Jie patenka į valstybės biudžetą.
Slovėnija	Taip	Taip	Reguliuotojas kasmet siūlo nustatyti Vyriausybei fiksuotą dydį nuo tinklo mokesčių.
Vokietija	Taip	Numatyta galimybė	Energetikos įstatyme numatyta, kad dalis reguliuotojo patiriamų kaštų turi būti padengti iš rinkos dalyvių mokesčių.
Lietuva	Taip	Ne	Komisija yra finansuojama iš valstybės biudžeto.
Airija	Taip	Taip	Rinkliava nustatyta už parduotą elektros energiją ir dujas. Tad visi vartotojai finansuoja reguliuotoją priklausomai nuo sunaudojamo elektros energijos/dujų kiekio. Taip pat imamas mokeskis licencijai gauti.

Šaltinis – Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai aspektai, galutinė ataskaita

Kaip kitokio reguliatoriaus finansavimo būdo pavyzdį galime pateikti Latvijos Viešųjų paslaugų reguliavimo komisiją.

Pavyzdys

Latvijos Viešųjų paslaugų reguliavimo komisija finansuojama tik iš mokesčio, skaičiuojamo nuo reguliuojamų subjektų pajamų. Vyriausybė nustato viešųjų paslaugų reguliavimo mokesčių reguliuojamoms įmonėms. Šiuo metu – 0,2 proc. nuo apyvartos iš suteiktų viešųjų paslaugų praėjusiais kalendoriniais metais. Komisija negauna finansavimo iš biudžeto. Latvijos Viešųjų paslaugų reguliavimo komisija pati planuoja savo biudžetą, ji turi galimybę nustatyti atlyginimus darbuotojams, taikyti įvairias garantijas. Tokios finansavimo schemos privalumas – reguliatoriaus veiklos nepriklausomumo užtikrinimas.

Kitose Lietuvoje reguliuojamą veiklą vykdančiose institucijose taip pat taikoma skirtinga institucijų finansavimo praktika. Vienos institucijos finansuojamos tik iš valstybės biudžeto (pvz.: Lietuvos vertybinių popierių komisija), o kitos pajamas gauna iš apmokestinamų reguliuojamų įmonių.

Pavyzdys

Ryšių reguliavimo tarnyba finansuojama iš Valstybės biudžeto lėšų, kurias sudaro tarnybos įmokos į valstybės biudžetą, gautos už teikiamas paslaugas ir atliekamus darbus.

VšĮ „Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai“ atliktoje studijoje teigiama, kad nepriklausomai nuo pasirinkto finansavimo šaltinio, reguliuojančioji institucija turi turėti pakankamai finansinių ir žmogiškųjų išteklių įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatoms įgyvendinti.

Komisijos parengtame 2007–2009 m. strateginiame veiklos plane nurodyta, kad Komisija priima ekonomiškai svarbius sprendimus. Komisijos nustatytomis (suderintomis) kainomis ir tarifais naudojasi visi Lietuvos gyventojai. Nuo Komisijos nustatytų šiluminės energijos normatyvų, patvirtintų kainų ir tarifų dydžio tiesiogiai priklauso gyventojų mokamų komunalinių mokesčių dydis bei socialiai remtiniams gyventojams pašalpoms išmokėti skirtos lėšos ir išmokėtinų pašalpų dydis. Dėl lėšų trūkumo, per 2006–2007 m. devynių mėnesių laikotarpį Komisija neturėjo galimybės samdyti kvalifikuotus ekspertus, kurie atliktų vienkartinę užduotis, tyrimus ar vykdytų informacinę šviečiamąją veiklą.

Nuo Komisijos nustatytų (suderintų) kainų ir tarifų dydžio priklauso ne tik reguliuojamų įmonių rentabilumas, jų ekonominė būklė, bet ir visos Lietuvos makroekonominiai rodikliai – infliacija, nacionalinio biudžeto apimtis, BVP augimo tempai ir kiti.

Komisija derina ir nustato kainas beveik 200 įmonių, kurių realizacijos pajamos yra apie 6 mlrd. Lt. (žr. 4 lentelė). Kasmet Komisija suderina energetikos sektorių įmonių investicijų planus, viršijančius 600 mln. Lt.

4 lentelė. Komisijos reguliuojamų įmonių pajamos 2006 m.

Komisijos reguliuojamos įmonės	Įmonių skaičius	Įmonių pajamos, tūkst. Lt
Šilumos sektoriaus įmonės	48	1196801,6
Elektros sektoriaus įmonės	11	3373279,2
Dujų sektoriaus įmonės	16	1036671,1
Vandens sektoriaus įmonės	57	367759,6
Transporto sektoriaus įmonės	68	140009,8
Iš viso	200	6114521,3

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Valstybinio audito ataskaitoje⁷ pažymėta, kad vienas iš svarbiausių rinkos priežiūros institucijų nepriklausomumo aspektų yra finansavimas, kuris vykdomas ne iš valstybės biudžeto, bet iš rinkos dalyvių. Finansuojant rinkos priežiūrą vykdančias institucijas iš rinkos dalyvių, užtikrinamas nepriklausomumas ir sutaupoma valstybės biudžeto lėšų.

⁷ 2004 m. gruodžio 30 d. valstybinio audito ataskaita Nr. 2030-10-46 „Lietuvos banko veiklos vertinimas“.

2.2. Ar Komisijos darbuotojų atlyginimams skiriamos lėšos gali pritraukti aukštos kvalifikacijos specialistus

Viena iš Nacionalinėje energetikos strategijoje nurodytų grėsmių – kvalifikuotų specialistų emigracija ir šalyje susiklostęs jaunimo požiūris į inžinerines ir technines profesijas kaip neprestižines – gali komplikuoti modernių technologijų įdiegimą ir sukelti kvalifikuotų specialistų stygių energetikos sektoriuje bei mokslo ir tyrimo srityje. Todėl, mūsų nuomone, Komisijai skiriamas finansavimas turi užtikrinti ne tik pagrindinių Komisijos funkcijų įgyvendinimą, bet ir joje dirbančių specialistų žinių ir įgūdžių tobulinimą.

Komisijos darbuotojų atlyginimams sumokėti 2006 m. skirta 60,2 proc., o 2007 m. numatyta skirti 63,9 proc. visų Komisijai skirtų lėšų. 5 lentelėje palyginome Komisijos narių ir administracijos darbuotojų 2006 m. vidutinius atlyginimus.

5 lentelė. Komisijos darbuotojų vidutinis mėnesinis atlyginimas 2006 m.

Vidutinis mėnesinis atlyginimas	Komisijos pirmininkas	Komisijos narys*	Administracijos direktorius	Skyriaus vedėjas**
2006 m.	6095,8 Lt	4831,9 Lt	5435,0 Lt	4978,9 Lt

Šaltinis – Valstybės kontrolė

* pateiktas keturių Komisijos narių vidutinis atlyginimas

** pateiktas penkių skyrių viršininkų vidutinis atlyginimas

Kaip matome iš 5 lentelėje pateiktų duomenų, vidutinis Komisijos nario atlyginimas 2006 m. buvo 11 proc. mažesnis už vidutinį administracijos direktoriaus ir 3 proc. mažesnis už vidutinį skyriaus vedėjo atlyginimą. Administracijos direktoriaus ir skyrių vedėjų atlyginimai mokami vadovaujantis Valstybės tarnybos įstatymu, o Komisijos pirmininko ir narių darbo užmokestį (pareiginę algą, priedą už ištarnautus Lietuvos valstybei metus, vienkartinės priemokas) nustato Lietuvos Respublikos valstybės politikų, teisėjų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymas. Tokia situacija nėra gera, nes pagal Energetikos įstatymo 17 str., Komisijos nariai atsako už priimtus sprendimus, o Komisijos administracija užtikrina funkcijų vykdymą ir teikia kitą pagalbą, reikalingą sprendimams priimti. Mūsų nuomone, pagal dabartinę darbo apmokėjimo sistemą, Komisijos narių ir darbuotojų atlyginimai neatitinka jų atsakomybės.

Kasmet Komisija organizuoja darbuotojų kvalifikacijos kėlimo kursus. Vadovaujantis Valstybės tarnybos įstatymo 46 str., valstybės tarnautojų mokymui valstybės biudžetuose numatomos lėšos turėtų sudaryti ne mažiau kaip vieną ir ne daugiau kaip penkis procentus valstybės tarnautojų darbo užmokesčiui nustatytą asignavimų. Audito metu nustatėme, kad darbuotojų kvalifikacijai kelti Komisija 2006 m. panaudojo 36,1 tūkst. Lt, t.y. 1,6 proc. nustatytą asignavimų. Pastebėjome, kad 2007 m. Komisija buvo numachiusi skirti 16 tūkst. Lt, t.y. tik 0,8 proc. nustatytą asignavimų, o per 11 šių metų mėnesių ji panaudojo tik 1 913 Lt, kas sudaro 12 proc. visų numatytų

panaudoti lėšų. Komisijos darbuotojų teigimu, Komisija nepanaudoja visų mokymams skirtų lėšų, nes sudėtinga parinkti specializuotus kursus, reikalingus darbuotojų kvalifikacijai kelti. Mūsų nuomone, Komisija daugiau dėmesio turėtų skirti darbuotojų mokymui ir panaudoti visas tam tikslui numatytas lėšas.

3. Energetikos įmonių licencijavimas ir licencijuojamos veiklos priežiūra

3.1. Ar licencijuojamos veiklos reglamentavimas energetikos sektoriuose užtikrina efektyvų Komisijos darbą

Licencijavimas yra viena iš valstybės priemonių kontroliuoti energetikos įmonių veiklą. ES direktyvos ir Lietuvos Respublikos įstatymai numato, kuri veikla energetikos sektoriuose licencijuojama ir nustato bendruosius licencijavimo principus. Bendrieji tam tikros ūkinės komercinės veiklos licencijavimo principai yra tikslingumas, nešališkumas, skaidrumas, visuotinumumas (nediskriminavimas), racionalumas, efektyvumas, funkcijų atskyrimas, proporcingumas ir viešumas⁸.

Kiekvieną energetikos sektorių reglamentuoja atskiros licencijavimo taisyklės, kurios nustato licencijų išdavimą, pakeitimą, galiojimo sustabdymą, galiojimo sustabdymo panaikinimą, galiojimo panaikinimą, licencijų turėtojų teises ir pareigas, taip pat licencijuojamos veiklos sąlygų laikymosi priežiūrą.

Audito metu palyginome gamtinių dujų, elektros energetikos, šilumos ir vandens sektorių licencijavimo taisykles. Pastebėjome, kad skirtingų sektorių licencijavimo taisyklės skiriasi. Nustatėme 53 atvejus, kai vieno sektoriaus licencijavimo taisyklėse yra nuostatų, kurių nėra kitų sektorių licencijavimo taisyklėse.

Pavyzdys

Maksimalus laikotarpis, per kurį įmonės turi pašalinti pažeidimus, nustatytas tik viešojo vandens tiekimo įmonėms. Elektros ir šilumos tiekimo įmonėms nustatyta, kad šį laikotarpį nustato Komisija, o gamtinių dujų sektoriaus įmonėms nenustatyti jokie terminai.

Tai rodo, kad nėra vieningos sistemos, kuri užtikrintų licencijavimo veiklos principų laikymąsi. Mūsų nuomone, kai kuriomis nuostatomis būtų tikslinga papildyti kitų sektorių licencijavimo taisykles, o kai kurių nuostatų tikslinga atsisakyti, pvz.:

- Licencija gali būti panaikinta, jeigu įmonė, kurios licencijos galiojimas jau buvo sustabdytas, pakartotinai pažeidžia licencijuojamos veiklos sąlygas. Ši nuostata taikoma

tik elektros energetikos ir šilumos tiekimo įmonėms. Manome, kad šią nuostatą tikslinga taikyti ir kitų sektorių licencijavimo taisyklėse, nes įmonės gali pažeidinėti licencijuojamos veiklos sąlygas nesant rizikos prarasti licenciją.

- Gamtinių dujų licencijavimo taisyklių 19.7 ir 20.5 p. ir Viešojo vandens tiekimo licencijavimo taisyklių 12, 26, 29, 32 p. nustatyta, kad licencijuojamos įmonės privalo prisiiinti įsipareigojimus ir vykdyti licencijuojamos veiklos sąlygas. Ši nuostata nėra būtina, nes savaime suprantama, kad licenciją įgijusios įmonės privalės laikytis licencijuojamos veiklos sąlygų. Jeigu šių sąlygų nebus laikomasi, Komisija turės pagrindą licencijos galiojimą sustabdyti ar panaikinti.

Tokia situacija susiklostė dėl to, kad skirtingų sektorių licencijavimo taisykles rengia skirtingos institucijos, t. y. ne visada atsižvelgiama į esamų taisyklių taikymo patirtį, laiku neatsižvelgiama į geros praktikos pavyzdžius. Audito metu analizavome tik dalį licencijavimo taisyklių nuostatų ir tik tas, kurios yra nors vieno sektoriaus licencijavimo taisyklėse. Nebuvo nagrinėjama galimybė įtraukti į taisykles visai naujas nuostatas.

Komisija 2006 m. veiklos ataskaitoje pabrėžė, kad reikia tobulinti įstatymus, reglamentuojančius licencijavimą ir licencijuotų įmonių priežiūrą, kad nepakankamai tikslus nuostatų apibrėžimas sudaro galimybę skirtingai jas interpretuoti, trukdo skaidriam ir objektyviam sprendimų priėmimui.

Energetikos įstatyme Komisijai priskirtos funkcijos: Komisija išduoda, sustabdo, panaikina energijos perdavimo, skirstymo, laikymo, tiekimo licencijas, kontroliuoja energetikos įmonių licencijuojamą veiklą. Komisijoje už licencijuojamą veiklą atsakingas Licencijų skyrius.

Licencijų skyrius dirba vadovaudamasis „Energetikos įmonių licencijavimo ir priežiūros taisyklėmis“⁹, kurias parengė vykdydamas Ūkio ministerijos vidaus audito tarnybos atlikto veiklos ir valdymo audito rekomendacijas. Šių taisyklių paskirtis – reglamentuoti Licencijų skyriaus funkcijas vykdant energetikos įmonių licencijavimą ir priežiūrą, funkcijų atlikimo terminus, siekiant užtikrinti efektyvų skyriaus darbą. Pagal savo formą, išsamumą šis dokumentas faktiškai yra Komisijos licencijų skyriaus procedūrų vadovas. Šios taisyklės netaikomos kitiems Komisijos skyriams ir nė vienas skyrius nėra parengęs panašių taisyklių.

Išanalizavę taisykles ir jų taikymo praktiką, pastebėjome, kad šis dokumentas reglamentuoja ne visas taikomas ar taikytinas energetikos įmonių licencijavimo ir priežiūros procedūras. Taisyklėse licencijos išdavimo ir kontrolės procedūra yra reglamentuota, tačiau nenumatyta licencijų galiojimo panaikinimo kontrolės procedūra (nenumatyta procedūrų vykdymo patikros lapo forma). Todėl yra rizika, kad nebus visiškai užtikrintos licencijų galiojimo panaikinimo procedūros.

⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-03-15 nutarimas Nr. 274 „Dėl ūkinės komercinės veiklos licencijavimo metodinių nurodymų patvirtinimo“.

⁹ Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos pirmininko 2003-05-12 įsakymas Nr. O3-31.

Taisyklių taikymo sritis yra tik elektros energetikos ir gamtinių dujų sektoriai. Licencijų skyrius prižiūri ir šilumos tiekimo įmonių veiklą, taip pat Komisija pradės viešųjų vandens tiekėjų veiklos licencijavimą ir priežiūrą. Licencijų skyriaus darbuotojų teigimu, skyriaus veikloje šios taisyklės taikomos ir šilumos sektoriui. Mūsų nuomone, šilumos sektoriaus licencijuojamai veiklai keliami reikalavimai iš dalies skiriasi nuo reikalavimų kitiems energetikos sektoriams ir todėl turėtų būti aptarti atskirai.

Licencijų skyriaus darbuotojų nuomone, šių trūkumų atsiradimo pagrindinė priežastis yra ta, kad šis dokumentas yra taikytinas tik Licencijų skyriaus darbuotojams, o Energetikos įmonių priežiūros darbus vykdo ir kitų Komisijos skyrių darbuotojai. Dėl šios priežasties, šiose taisyklėse:

- nenustatytos patikrinimų įmonėse organizavimo procedūros (tikrinimų metinio plano sudarymo tvarka ir įmonių įtraukimo į tikrinimų programą kriterijai);
- parengtos, tačiau nepatvirtintos tikrinimo įmonėje vykdymo procedūros;
- nenumatytos informacijos pateikimo kitiems Komisijos skyriams procedūros;
- numatytas tik ribotas bendradarbiavimas su kitais Komisijos skyriais.

Šios problemos gali būti pašalintos tik esant bendram visos Komisijos darbo procedūrų vadovui ir jei visi Komisijos skyriai (padaliniai) turės savo procedūrų vadovus, kurie bus suderinti tarpusavyje. Nesuderinti teisės aktai, reglamentuojantys skirtingų energetikos sektorių licencijuojamą veiklą, apsunkina įmonių licencijuojamos veiklos priežiūrą.

Komisija išduoda licencijas gamtinių dujų, elektros, šilumos sektoriuose, ir ruošiasi pradėti vandens įmonių licencijavimą. Komisijos išduotos ir galiojančios licencijos pateiktos 6 lentelėje. Per audituojamą laikotarpį (nuo 2006-01-01 iki 2007-10-01) Komisija išdavė 6 licencijas, pakeitė 92 licencijas, panaikino 12 licencijų.

6 lentelė. Komisijos išduotos ir galiojančios licencijos pagal sektorius

Gamtinių dujų sektorius		Elektros energijos sektorius		Šilumos sektorius	
Licencijos pavadinimas	Licencijų skaičius	Licencijos pavadinimas	Licencijų skaičius	Licencijos pavadinimas	Licencijų skaičius
Perduoti dujas	1	Elektros energijos perdavimas	1	Šilumos tiekimas	63
Paskirstyti dujas	6	Elektros energijos skirstymas	7		
Laikyti dujas	0	Elektros energijos visuomeninis tiekimas	6		
Tiekti dujas	13	Elektros energijos nepriklausomas tiekimas	16		
Skystinti dujas	0	* Elektros energijos rinkos operatoriaus paslaugos	0		
Iš viso	20		30		63

Šaltinis – Valstybės kontrolė

*Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006-08-04 d. nutarimu Nr. 777, už šios licencijos išdavimą atsakinga Komisija

Visų sektorių Licencijavimo taisyklės numato, kad licenciją išduodanti institucija sprendimą išduoti ar pakeisti licenciją grindžia gautų dokumentų ir duomenų atitiktimi įmonės technologiniam, finansiniam ir vadybiniam pajėgumui, leidžiančiam vykdyti licencijavimo taisyklėse nustatytas veiklos sąlygas.

Pagrindinis dokumentas, pagal kurį Licencijų skyrius ne tik rekomenduoja Komisijai išduoti (neišduoti) licenciją, bet ir vertina licencijuojamų įmonių tikrinimo rezultatus, t. y. sprendžia klausimus dėl sankcijų įmonėms, iš jų ir dėl licencijų panaikinimo, yra Komisijos patvirtinta „Įmonės technologinio, finansinio ir vadybinio pajėgumo įvertinimo tvarka“¹⁰ (toliau – tvarka). Išanalizavę šią tvarką, pasigedome aiškių kriterijų, pagal kuriuos būtų galima objektyviai ir visapusiškai įvertinti, ar licencijuojama įmonė turi pakankamai pajėgumų, kad būtų užtikrintas kiekvienos licencijavimo veiklos sąlygos vykdymas. Tvarkoje nėra kriterijų, pagal kuriuos būtų įvertintos visos Elektros energetikos sektoriaus licencijavimo taisyklėse nurodytos licencijuojamos veiklos sąlygos. Pavyzdžiui, neaišku, kuris punktas tvarkoje įvertina šias sąlygas:

- sąžiningos konkurencijos principų laikymąsi;
- nediskriminavimo principo laikymąsi ir kt.

Mūsų nuomone, kad Komisija galėtų efektyviau vykdyti licencijuojamos veiklos priežiūrą, reikia patobulinti licencijavimo teisinę bazę.

3.2. Kaip vykdoma energetikos įmonių licencijuojamos veiklos kontrolė

Kaip minėjome, Komisija kontroliuoja energetikos įmonių licencijuojamą veiklą ir analizuoja veiklos sąnaudų audito išvadas.

Per 2006 metus Komisija atliko 24 patikrinimus įmonėse. 2007 m. numatyta atlikti 16 patikrinimų, iš kurių 12-kos įmonių patikrinimai jau baigti. Į 2007 m. patikrinimų grafiką Komisijos sprendimais buvo įtraukti UAB „Akmenės energija“ ir UAB „Ukmergės energija“ neplaniniai patikrinimai, nes buvo gauta informacija dėl licencijuojamos veiklos sąlygų pažeidimų bendrovėse.

Daugiausia patikrinimų atliekama šilumos tiekimo įmonėse. Šie patikrinimai sudarė 27 proc. visų šilumos tiekimo įmonėms išduotų licencijų (7 lentelė).

¹⁰ Tvarka patvirtinta Komisijos 2003-12-01 nutarimu Nr. O3-99.

7 lentelė. Komisijos išduotų licencijų ir atliktų patikrinimų palyginimas

Sektorius	Išduotos licencijos		Atlikti patikrinimai 2006 m		Išduotų licencijų ir atliktų patikrinimų santykis, procentais
	skaičius	procentai	skaičius	procentai	
Šilumos	53	51	17	71	32
Dujų	20	19	3	12	15
Elektros	30	30	4	17	13
Iš viso	103	100	24	100	

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Licencijų skyrius, planuodamas kitų metų patikrinimus, sudaro patikrinimų grafiką, suderintą su Komisijos administracijos direktoriumi. Šis grafikas sudaromas atsižvelgiant į licencijuotų įmonių finansinio, vadybinio ir technologinio pajėgumo vertinimo rezultatus, per metus gautų skundų kiekį ir pobūdį, paskutinio patikrinimo datą ir anksčiau nustatytą trūkumų pašalinimo rezultatus, kitų skyrių pasiūlymus. Norime pažymėti, kad metinis grafikas Komisijos posėdžiuose nesvarstomas, svarstomi tik grafiko pakeitimai. Komisijos posėdžiuose koreguojant grafiką Licencijų skyrius pateikia išsamias pažymas, kuriose paaiškina, kodėl šiose bendrovėse reikėjo atlikti patikrinimą. To nedaroma sudarant patikrinimų pirminį grafiką. Taigi Komisijoje šio grafiko koregavimai geriau pagrįsti nei pats grafikas.

Mūsų nuomone, pirminio patikrinimo grafiko ir jo pagrįstumo svarstymas Komisijos posėdžiuose leistų pagerinti patikrinimų efektyvumą ir skirti daugiau dėmesio šiai Licencijų skyriaus veiklai.

Dokumento, kuriame išsamiai būtų nustatyti patikrinimų grafiko sudarymo principai ir tvarka, tikrinamų įmonių ir tikrinimo klausimų atrankos kriterijai, Komisija neturi. Licencijų skyriaus darbuotojai pripažįsta, kad toks dokumentas galėtų pagerinti patikrinimų grafiko sudarymo kokybę, patikrinimų efektyvumą.

Licencijų skyrius, prieš pradėdamas patikrinimą įmonėje, parengia klausimų sąrašą, kuris derinamas su skyriais. Įmonių patikrinimuose dalyvauja ne tik Licencijų skyrius, bet ir kitų skyrių darbuotojai, kurie taip pat tikrina, kaip laikomasi licencijavimo sąlygų. Kitų Komisijos skyrių nuostatuose nėra tiesioginės funkcijos tikrinti įmonių licencijuojamos veiklos sąlygų vykdymą, tačiau jie nagrinėja apie 40 proc. visų klausimų.

Įmonių licencijuojamos veiklos vykdymas vertinamas pagal šiuos požiūrius ir rizikos veiksnius:

- bendrąjį;
- licencijuotų įmonių technologinio, finansinio ir vadybinio pajėgumo užtikrinimą;
- licencijuotų įmonių investicijų efektyvumo kontrolę;
- licencijuotų įmonių licencijuojamos veiklos sąnaudų atskyrimo principų taikymą;
- licencijuotų įmonių veiklos sąlygų vykdymo užtikrinimą;

- Komisijos nustatytų kainų taikymo kontrolę;
- vartotojų skundų ir prašymų nagrinėjimo kontrolę.

Atlikdami patikrinimus Licencijų skyriaus darbuotojai 2006 m. nustatė 54 licencijuojamos veiklos sąlygų pažeidimus. Daugiausia pažeidimų nustatyta dėl to, kad:

- įmonės nustatyta tvarka neatsakė į vartotojų skundus ar prašymus;
- vykdydami pirkimus pažeidė Viešųjų pirkimų įstatymą;
- nustatytas nepakankamas finansinis pajėgumas;
- veiklos paslaugos buvo teikiamos ne tik Komisijos patvirtintomis kainomis;
- nepakankamai patikimai ir efektyviai buvo eksploatuojami šilumos perdavimo tinklai.

Nustačius pažeidimus, iš įmonių reikalaujama juos pašalinti per nustatytą laikotarpį. Licencijų skyrius taip pat atlieka pažeidimų pašalinimo stebėseną. Norime pastebėti, kad Komisija turi teisę, esant pažeidimams, surašyti administracinės teisės pažeidimų protokolą, kurių 2005 m. buvo surašyta dvidešimt, o 2006 m. – tik vienas.

Audito metu nagrinėdami Komisijos vykdomas licencijas turinčių įmonių patikrinimus, pastebėjome šiuos trūkumus:

- patikrinimams atlikti skiriama tik po 1 – 2 dienas.

Pavyzdžiui, VĮ IAE elektros energijos gamintoja Lietuvoje buvo patikrinta per vieną dieną ir trys tikrintojai spėjo išnagrinėti šiuos klausimus:

1. Kaip įmonė užtikrina vadybinius, technologinius ir finansinius pajėgumus;
 2. Kaip laikosi licencijuojamos veiklos sąnaudų atskyrimo principų;
 3. Kaip įmonėse laikomasi ūkinių operacijų, susijusių su licencijuojama veikla, registravimo, grupavimo ir apibendrinimo tvarkos;
 4. Kaip įmonė vykdo licencijuojamos veiklos efektyvumo analizę;
 5. Kaip vykdoma nepriklausomo elektros energijos tiekimo veikla;
 6. Kaip įmonė taiko Komisijos nustatytas šilumos tiekimo kainas;
 7. Kaip įmonė vykdo investicijų efektyvumo kontrolę;
 8. Kaip nagrinėjami elektros energijos ir šilumos vartotojų skundai;
 9. Kaip įmonė laikosi Viešųjų pirkimų įstatymo nuostatų.
- patikrinimai daugiau nukreipti į pažeidimų nustatymą, o ne į jų atsiradimo priežasčių analizę.

Pavyzdžiui, UAB „Šalčininkų šilumos tinklai“ 2006 m. patikrinimo ataskaitoje pateikiami duomenys apie skundų temas, tačiau neišanalizuotos skundų atsiradimo priežastys. Ataskaitoje konstatuojama, kad 28 butai atsijungę nuo tinklų savavališkai, bet nepateikta šio fakto priežastis. Ataskaitoje pateiktas faktas, kad vartotojų skolų lygis kelia grėsmę ir didėja,

tačiau ataskaitoje pateiktas, tačiau tinkamai neįvertintas faktas, kad įmonė nesiunčia vartotojams įspėjimų dėl skolų už šiluminę energiją.

Patikrinimus atliekant per trumpą laiką ir neatliekant pažeidimų priešasčių analizės yra rizika, kad tikrinimai nebus reikiamos kokybės. Tokie licencijavimo sąlygų klausimai, kaip patikimas ir efektyvus šilumos perdavimo tinklų eksploatavimas, veiklos efektyvumo užtikrinimas, tinkamos finansinės apskaitos organizavimo įgyvendinimo įvertinimas, reikalauja gilesnio tyrimo.

Licencijų skyrius įvertina savo veiklą pagal Energetikos ir vandens sektorių kainų reguliavimo bei rinkos priežiūros programoje numatytus vertinimo kriterijus:

- išnagrinėta prašymų išduoti licencijas, lyginant su gautais prašymais (proc.);
- patikrinta licencijuojamų įmonių skaičius.

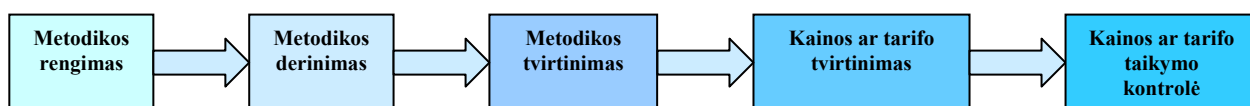
Mūsų nuomone, šių kriterijų nepakanka įvertinti, kaip Licencijų skyrius išduoda, sustabdo, panaikina energijos perdavimo, skirstymo, laikymo, tiekimo licencijas ir kontroliuoja energetikos įmonių licencijuojamą veiklą.

4. Metodikų rengimas, derinimas, tvirtinimas

4.1. Ar gali sklandžiai vykti metodikų rengimo, derinimo ir tvirtinimo procesas, jeigu nėra pakankamai aiškiai reglamentuotos šios procedūros

Viena iš Komisijos funkcijų, apimančių visus Komisijos reguliuojamus sektorius, yra nustatyti valstybės reguliuojamų kainų viršutines ribas ar tarifų maksimalius dydžius. Jiems nustatyti Komisija rengia, derina ir tvirtina kainų ar tarifų skaičiavimo metodikas¹¹, kurių pagrindu apskaičiuojamos ir tvirtinamos kainos bei tarifai (6 pav.).

6 pav. Komisijos funkcijos metodikų rengimo, derinimo ir tvirtinimo procese



Šaltinis – Valstybės kontrolė

Komisijai taip pat priskirta funkcija kontroliuoti valstybės reguliuojamų kainų ir tarifų taikymą. Licencijų skyrius, kartu su kitų skyrių darbuotojais, atlikdamas patikrinimus įmonėse, kartu kontroliuoja kainų ir tarifų taikymą. Plačiau apie tai – 3-iajame ataskaitos skyriuje.

¹¹ Metodika – visuma būdų ir taisyklių kokiam nors darbui ar veiksmui atlikti.

Kaip pažymėta Valstybinio audito ataskaitoje¹² „Komisija rengia šilumos ir karšto vandens kainų nustatymo metodikas, jas tvirtina, apskaičiuoja šilumos ir karšto vandens kainas ir kontroliuoja jų taikymą. Tai kelia riziką nešališkumo, objektyvumo ir teisingumo principų taikymui reguliuojant šilumos tiekimo rinką“.

ES teisės aktuose metodikų rengimo, derinimo ir tvirtinimo procesas nėra pilnai reglamentuotas, t.y. nenustatyta, kokias iš šių procedūrų turi atlikti reguliuojančioji institucija. ES elektros ir dujų direktyvos numato, kad reguliuojančiosioms institucijoms turi būti suteikta teisė ir jos turi būti kompetentingos nustatyti ar tvirtinti tarifus arba metodikas.

ES valstybių narių reguliuotojai skirtingai taiko metodikų rengimo, derinimo ir tvirtinimo procedūras¹³:

- tvirtina metodikas ir tarifus (Airija);
- rengia ir tvirtina tik metodikas (Didžioji Britanija);
- tvirtina tik jiems teikiamus tarifus (Belgija);
- tvirtina jiems pateiktas metodikas (Austrija);
- rengia metodikas, kurias tvirtina kitos institucijos (Kipras).

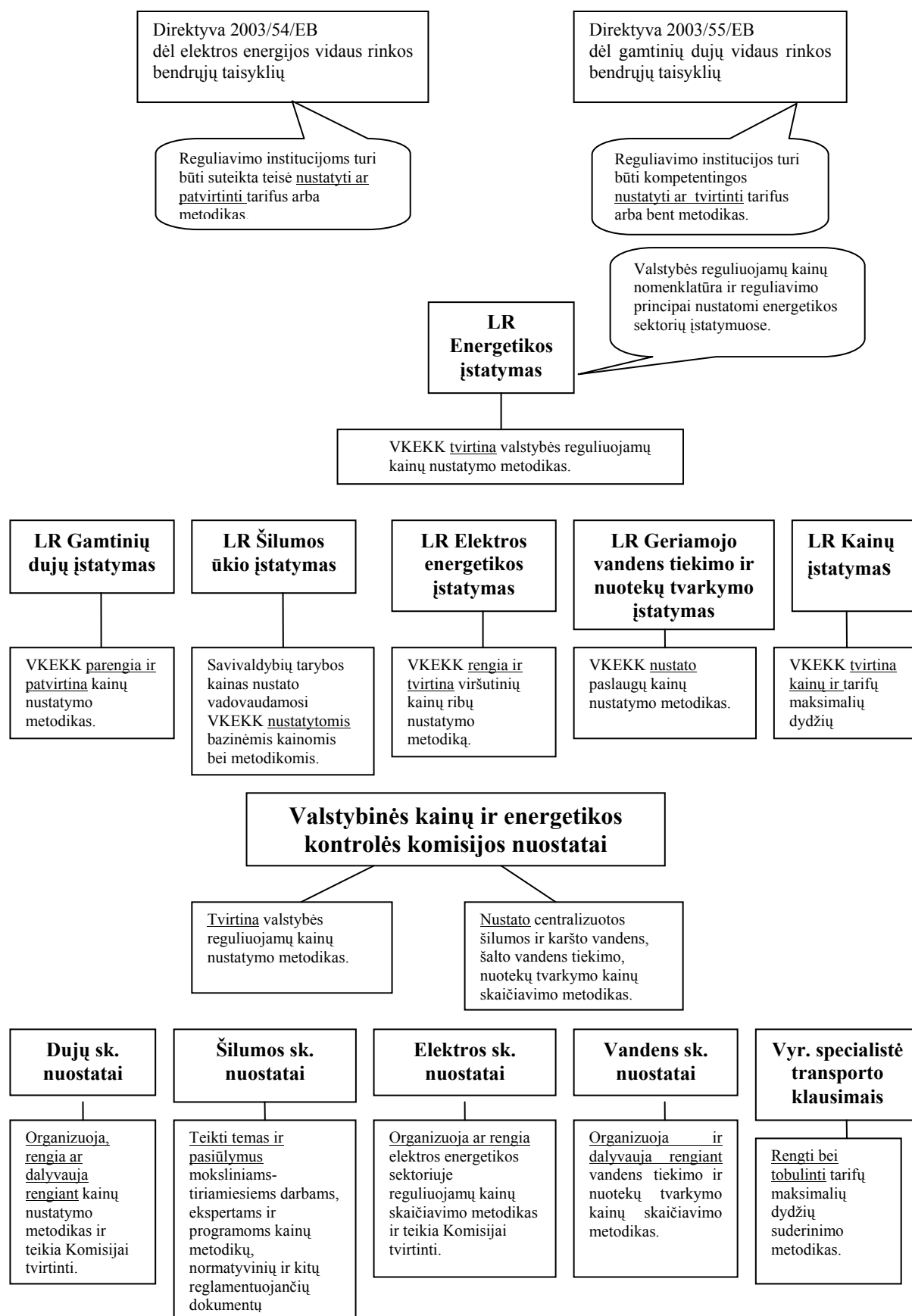
Didžioji dalis ES energetikos reguliuotojų turi įgaliojimus nustatyti tarifus ar jų apskaičiavimo metodikas. Metodikų nustatymo ir pagal jas apskaičiuotų tarifų tvirtinimo funkcijos yra atskirtos tik Slovėnijoje.

Komisijos reguliuojamus sektorius reglamentuojantys įstatymai numato Komisijos funkcijas, t. y. atitinkamų metodikų rengimo, tvirtinimo bei derinimo procedūras. Vykdydama Vyriausybės pavestas funkcijas, Komisija pirmiausia vadovaujasi Energetikos įstatymu, kuriame apibrėžta, kad ji *tvirtina* valstybės reguliuojamų kainų nustatymo metodikas, o atskiruose energetikos sektorių įstatymuose nustatomi valstybės reguliuojamų kainų reguliavimo principai ir nomenklatūra (7 pav.).

¹² LR Valstybės kontrolės 2007-04-27 valstybinio audito ataskaita Nr. VA-20-6P-6 “Šilumos ir karšto vandens kainų didėjimo pagrindimas”

¹³ 2006 m. lapkričio 30 d. VŠĮ „Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai“ galutinė ataskaita „Energetikos reguliuotojų statuso ir funkcijų Europos Sąjungos šalyse ir Lietuvoje palyginamoji studija bei rekomendacijos energetikos teisės bazės tobulinimui“.

7 pav. Metodikų rengimo ir tvirtinimo reglamentavimas



Pastebėjimas

Įstatymuose, reglamentuojančiuose energetikos kainų reguliavimą, vartojami žodžiai, turintys skirtingą prasmę. Lietuvių kalbos žodyne žodis *nustatyti* reiškia išaiškinti, patvirtinti. *Tvirtinti* – tai parašu ar antspaudu žymėti tikrumą ar tikimą. Galima teigti, kad sąvoka *nustatyti* atitinka sąvoką *tvirtinti*.

Kaip matyti paveiksle skirtingi teisės aktai numato Komisijai skirtingas funkcijas rengiant, derinant ir tvirtinant metodikas:

- Gamtinių dujų įstatyme pažymėta, kad Komisija *parengia ir patvirtina* Gamtinių dujų kainų viršutinių ribų skaičiavimo metodiką bei Prijungimo (buitiniams vartotojams) ir sistemos balansavimo kainų skaičiavimo metodiką. Pastaroji metodika dar neparengta.
- Elektros energetikos įstatyme taip pat pažymėta, kad Komisija *rengia ir tvirtina* kainų skaičiavimo metodikas.
- Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatyme yra funkcija *tik tvirtinti* metodikas.
- Šilumos ūkio įstatyme pažymėta tik tiek, kad savivaldybių tarybos, vadovaudamosi Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos nustatytais bazinėmis kainomis bei šilumos ir (ar) karšto vandens kainų nustatymo metodikomis, nustato kainas. Šiame įstatyme, skirtingai nuo kitų sektorių įstatymų, nėra atskirai apibrėžtos Komisijos funkcijos ar kompetencija šilumos reguliavimo srityje. Tai, kad Komisija tvirtina atitinkamas metodikas šilumos sektoriuje, galima suprasti tik iš straipsnio, kuriame apibrėžiami savivaldybių tarybų įgaliojimai.
- Kainų įstatymas numato, kad tiekėjai ar vežėjai suderina kainas ar tarifų maksimalius dydžius su Komisija. Kainos ir tarifai nustatomi įvertinus būtinas sąnaudas pagal Komisijos *patvirtintas* metodikas.

Nors šiuose įstatymuose nenumatyta, kas turėtų parengti metodikas, jas rengia Komisija. Tvarkos, kuri reglamentuotų metodikų rengimo, derinimo, keitimo ir taikymo priežiūrą Komisija nėra parengusi. Kitos institucijos yra parengusios metodikų rengimo tvarkas ar aprašus.

Pavyzdys

Valstybinė metrologijos tarnyba patvirtinusi „Matavimo priemonių patikros metodikų rengimo ir jų apskaitos Valstybinėje metrologijos tarnyboje tvarką“, kuri reglamentuoja matavimo priemonių patikros metodikų rengimą ir jų apskaitą.

Komisijos nuostatuose taip pat pažymėta, kad Komisija tik *tvirtina* valstybės reguliuojamų kainų nustatymo metodikas ir *nustato* centralizuotos šilumos ir karšto vandens, šalto vandens tiekimo, nuotekų tvarkymo kainų skaičiavimo metodikas. Metodikų rengimo funkcijos Komisijos nuostatuose nėra. Išanalizavę Komisijos skyrių nuostatų punktus, kurie reglamentuoja metodikų rengimą, pastebėjome, kad jie nesuderinti tarpusavyje ir neviseškai atitinka įstatymus. Pagal

daugumos Komisijos skyrių nuostatus darbuotojai organizuoja, rengia ar dalyvauja rengiant kainų nustatymo metodikas ir teikia Komisijai tvirtinti. Tačiau Šilumos skyriaus nuostatuose¹⁴ yra funkcija tik teikti temas ir pasiūlymus moksliniams-tiriamiesiems darbams, ekspertams ir programoms kainų metodikų, normatyvinių ir kitų reglamentuojančių dokumentų paruošimui. Vandens skyriaus nuostatuose taip pat pažymėta, kad skyrius tik organizuoja ir dalyvauja rengiant kainų skaičiavimo metodikas, tačiau metodikų rengimo funkcijos nėra nurodyta. Taigi šilumos ir vandens sektoriuose nėra vienas teisės aktas nenumato už metodikų rengimą atsakingos institucijos.

Išsamaus, vieningo metodikų rengimo, derinimo ir tvirtinimo procedūrų reglamentavimo teisės aktuose nėra, todėl yra rizika, kad ne visos kainų ir tarifų nustatymo metodikos gali būti parengtos.

4.2. Ar užtikrinama metodikų kokybė, jei jų rengimo procese nedalyvauja energetikos ekspertai

Komisija patvirtino 13 metodikų, kurias parengė skyrių darbuotojai (3 priedas).

Komisijos skyrių darbuotojai patys nustato, per kiek laiko ar iki kada reikia parengti metodikas, palikdami sau teisę savarankiškai spręsti, kaip įgyvendinti užduotį. Komisijos darbuotojai negauna pavedimo ar rezoliucijos metodikai parengti. Skyrių darbuotojų teigimu, išgaliojus atskirų energetikos sektorių įstatymams, darbuotojai pagal Komisijai priskirtas funkcijas, patys savarankiškai pradeda rengti metodiką. Konkretūs darbuotojai, taip pat laikas, per kurį turi būti parengta metodika, nėra numatyti. Kai kurios metodikos parengiamos ir patvirtinamos per vieną mėnesį, kai kurios per penkerius metus.

Pavyzdys

Keleivių vežimo vidaus vandenų transportu tarifų maksimalių dydžių nustatymo metodika patvirtinta po penkerių metų, o Centralizuotai tiekiamos šilumos ir karšto vandens kainų nustatymo metodika – per vieną mėnesį.

Kai nėra konkretaus planavimo ir darbas vyksta liberaliai, rezultatas gali būti pasiektas ne pačiu optimaliausiu būdu.

Kadangi skyrių nuostatuose nėra nurodytos metodikų rengimo funkcijos, priemokos už metodikų rengimą darbuotojams išmokamos kaip už papildomą darbo krūvį.

Pavyzdys

Vadovaujantis VKEKK pirmininko 2006-10-26 įsakymu Nr. P1-82 buvo išmokėta 40 proc. pareiginės algos dydžio priemoka Vandens skyriaus vedėjui už įprastą darbo krūvį viršijančią veiklą, rengiant kainų nustatymo metodikas. Kitų skyrių darbuotojams taip pat buvo išmokėtos 25-40 proc. priemokos už metodikų rengimą.

¹⁴ Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos pirmininko 2004-12-17 įsakymas Nr. O1-45 „Dėl Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos Šilumos skyriaus nuostatų patvirtinimo“.

Rengdami metodikas skyrių darbuotojai vadovaujasi valstybės reguliuojamų kainų nustatymo principais, kurie apibrėžti atskirų sektorių įstatymuose, taip pat bendrais ekonominiais principais. Rengdama metodikas Komisija nekviečia energetikos ekspertų, nes, administracijos direktoriaus teigimu, šiuo metu yra per mažas Komisijos finansavimas.

Energetikos specialistų nuomone, metodikas turėtų tvirtinti Komisija, o rengti galėtų ir kitos institucijos, pavyzdžiui, Lietuvos energetikos institutas. Jie mano, kad:

- norint perduoti šią funkciją Energetikos institutui, reikia, kad jis būtų sukaupęs pakankamai didelę duomenų bazę, o tam, kad Komisija galėtų užsakyti ir apmokėti šiuos darbus, reikėtų papildomo Komisijos finansavimo;
- rengdama metodikas Komisija turėtų vadovautis tiek savo, tiek kitų šalių patirtimi, taip pat Europos Komisijos suformuluotais reikalavimais, tiesiogiai susijusiais su kainodara ir metodikomis tiek elektros, tiek dujų, tiek kitose Komisijos kuruojamose srityse;
- pats pagrindinis specialus reikalavimas metodikoms parengti – rengėjas privalo turėti daugiau nei pakankamą kvalifikaciją šiam darbui atlikti. Turintis pakankamą kvalifikaciją ir patirtį rengėjas, rengdamas metodiką, puikiai orientuosis techniniuose dalykuose.

Mūsų nuomone, pirmiausia galėtų būti skelbiamas konkursas moksliniam-tiriamajam darbui atlikti dėl konkrečios metodikos parengimo. Šiuo moksliniu darbu remdamasi Komisija parengtų metodiką. Toks procesas užtikrintų mokslinių ekspertų dalyvavimą metodikos rengimo etape ir geresnę metodikų kokybę, nes šiuo metu pastebimas didelis vartotojų nepasitenkinimas kainų skaičiavimais ir juose vartojamais koeficientais.

Pavyzdys

Nacionalinės elektros tinklų valdytojų asociacijos prezidentas mano, kad „negali būti skaidrus kainų skaičiavimas, kai formulėse naudojama apytikriai 30 įvairių „korekcijos“ koeficientų, kurių dydis nustatomas tik frazėmis, prasidedančiomis žodžiais „tikimasi“, „prognozuojama“, „numatoma“, „laukiama“ ir pan.¹⁵

4.3. Ar aiškus metodikų derinimo procesas padidintų vartotojų pasitikėjimą Komisija

Pagal Komisijos nuostatus jai priskirta funkcija – *derinti* Komisijos parengtų ir tvirtinamų taisyklių, nuostatų, metodikų projektus su valstybės institucijomis ar įstaigomis, Lietuvos savivaldybių asociacija, vartotojų teises ginančiomis ir verslo asociacijomis, su kurių valdymo sritimi ar kompetencija yra susiję derinti teikiami dokumentai.

Komisijos skyriai savo nuožiūra derina metodikas su valstybės institucijomis ar įstaigomis, asociacijomis. Patvirtinto institucijų sąrašo, pagal kurį turėtų būti derinamos kiekvienos energetikos srities metodikos, Komisija neturi.

¹⁵ „Elektros energijos skirstymo paslaugos kaina turėtų mažėti“, *Lietuvos žinios* 2007-10-15.

Kaip mus informavo Komisijos skyrių vedėjai, derinant metodikas kiekvienas skyrius individualiai sprendžia, su kokiomis institucijomis bus derinami dokumentų projektai. Tokia individuali kiekvieno sektoriaus metodikų derinimo tvarka neužtikrina nešališkumo ir skaidrumo.

Pavyzdys

Keleivių vežimo vietiniais traukiniais tarifų maksimalių dydžių nustatymo metodika, Keleivių vežimo kelių transportu reguliariaisiais reisais tolimojo susisiekimo maršrutais tarifų maksimalių dydžių nustatymo metodika ir Keleivių vežimo vidaus vandens transportu tarifų maksimalių dydžių nustatymo metodika nebuvo suderinta nė su viena vartotojų ginančia asociacija, taip pat su Lietuvos savivaldybių asociacija.

Pažymėtina, kad rengiant metodikų pakeitimus visi skyriai skirtingai derina pakeitimų projektus su valstybės institucijomis, vartotojų teises ginančiomis ir verslo asociacijomis. Šilumos, Dujų, Elektros skyrių nuostatuose nėra funkcijos derinti metodikas. 2005 m., 2006 m. ir 2007 m. buvo daromi 11-os punktų pakeitimai Centralizuotai tiekiamos šilumos ir karšto vandens kainų nustatymo metodikoje, tačiau pakeitimai kiekvienu atveju buvo derinami su skirtingomis institucijomis ar įstaigomis.

Pavyzdys

1. 2005-03-29 ir 2005-04-08 patvirtinti Centralizuotai tiekiamos šilumos ir karšto vandens kainų nustatymo metodikos pakeitimai. Šilumos skyriaus darbuotojai mums negalėjo pateikti sąrašo institucijų, su kuriomis buvo suderinti metodikos pakeitimai.
2. Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2005-11-14 raštas Nr. R2-1146 „Dėl centralizuotai tiekiamos šilumos ir karšto vandens kainų nustatymo metodikos dalinio pakeitimo“ išsiųstas:
 - Šilumos tiekimo įmonėms;
 - Lietuvos šilumos tiekėjų asociacijai;
 - Nacionalinei vartotojų teisių apsaugos tarybai prie Teisingumo ministerijos;
 - Lietuvos vartotojų asociacijai.
3. Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2006-11-23 raštas Nr. R2-1608 „Dėl centralizuotai tiekiamos šilumos ir karšto vandens kainų nustatymo metodikos dalinio pakeitimo“ išsiųstas:
 - UAB „Vilniaus energija“;
 - AB „Kauno energija“;
 - AB „Klaipėdos energija“;
 - AB „Panevėžio energija“;
 - AB „Šiaulių energija“;
 - UAB „Litesko“;
 - Lietuvos šilumos tiekėjų asociacijai;
 - Ūkio ministerijai;
 - Nacionalinei vartotojų teisių apsaugos tarybai prie Teisingumo ministerijos;
 - Lietuvos vartotojų asociacijai;
 - Nacionalinei dujų, elektros ir šilumos vartotojų gynimo lygai;
 - Valstybinei energetikos inspekcijai;
 - Lietuvos savivaldybių asociacijai;
 - Aplinkos ministerijai.

Mūsų nuomone, norint užtikrinti, kad vartotojai nebūtų diskriminuojami, Komisija turėtų plėtoti bendradarbiavimą su vartotojų teisių gynimo organizacijomis. Pavyzdžiui, Latvijos viešųjų paslaugų reguliavimo komisija rengia viešus metodikų aptarimo posėdžius-išklausymus, kuriuose gali dalyvauti suinteresuotos institucijos, vartotojai ir kiti asmenys. Posėdžiuose tik išklausoma visų pasisakančiųjų.

5. Vartotojų interesų gynimas Komisijoje

Pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 46 str., valstybė gina vartotojo interesus. ES direktyvos numato, kad reguliuojančioji institucija turi būti atsakinga bent už nediskriminuojančio elgesio, veiksmingos konkurencijos ir veiksmingo rinkos funkcionavimo užtikrinimą ir ypač prižiūrėti skaidrumo ir konkurencijos laipsnį. Taip pat sukurti tinkamus ir veiksmingus reguliavimo, kontrolės ir skaidrumo mechanizmus, siekiant išvengti piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi, ypač kai tai kenkia vartotojų interesams. Vartotojų interesų gynimas ir konkurencijos užtikrinimas nėra numatytas Komisijos veiklą reglamentuojančiuose įstatymuose, o pateiktas Komisijos 2007–2009 m. strateginiame veiklos plane. Jame pažymėta, kad institucijos misija yra derinti vartotojų ir įmonių interesus, nustatant valstybės reguliuojamas kainas elektros, gamtinių dujų, šilumos, vandens ir transporto sektoriuose, vykdamas kitas Komisijai teisės aktuose nustatytas funkcijas. Mūsų nuomone, šios funkcijos, t.y. ginti vartotojų interesus, užtikrinti konkurenciją, yra svarbios, todėl turėtų būti nustatytos įstatymu.

Šiame skyriuje nagrinėjome, kaip Komisija, vykdydama misiją, atlieka nuostatuose jai priskirtas funkcijas:

- nagrinėja vartotojų skundus;
- informuoja visuomenę apie Komisijos veiklą.

5.1. Ar numatytos ir taikomos Komisijoje skundų prevencijos priemonės ir kaip vyksta skundų nagrinėjimo procesas

Pastaruoju metu pastebimas vis didėjantis vartotojų domėjimasis Komisijos veikla ir jos priimamais sprendimais. Tai rodo didelis Komisijos gaunamų vartotojų skundų skaičius. Didėjantis vartotojų aktyvumas galėtų būti aiškinamas nuolat brangstančia centralizuotai tiekiamą šilumą ir karštu vandeniu, kylančiomis dujų bei elektros kainomis. Vartotojų pateikiami klausimai skunduose turėtų skatinti Komisiją peržiūrėti ir tobulinti kainų ir tarifų nustatymui taikomas metodikas, priimti kitus sprendimus, daugiau vartotojams aiškinti dažniausias skundų atsiradimo priežastis.

Pagal Energetikos įstatymo 26 str., Komisijai pavesta nagrinėti skundus dėl energetikos įmonių veiklos ar neveikimo tiekiant, skirstant, perduodant, laikant energiją, dėl teisės joms pasinaudoti tinklais ir sistemomis nesuteikimo, prisijungimo, energijos tiekimo srautų balansavimo, kainų ir tarifų taikymo.

Komisija nagrinėja vartotojų skundus vadovaudamasi patvirtinta Išankstine skundų nagrinėjimo ne teisme tvarka¹⁶. Skundai, neatitinkantys šios tvarkos reikalavimų, nagrinėjami

¹⁶ Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2003-03-18 nutarimas Nr. 03-20 „Dėl išankstinės skundų nagrinėjimo ne teisme tvarkos patvirtinimo“.

vadovaujantis Piliečių ir kitų asmenų aptarnavimo Komisijoje tvarka¹⁷. Kai kurie klausimai, susiję su skundų nagrinėjimu, reglamentuoti Komisijos darbo reglamentu (vartotojų prašymų, pasiūlymų ir skundų nagrinėjimo procedūros). Komisija taip pat ikiteismine tvarka nagrinėja rinkos dalyvių ginčus.

Komisijos Darbo reglamente nurodyta, kad vartotojų prašymus, pasiūlymus ir skundus nagrinėja Šilumos skyrius (centralizuotos šilumos ir karšto vandens klausimus), Dujų skyrius (gamtinių dujų klausimus), Elektros skyrius (elektros klausimus), Vandens skyrius (vandens ūkio klausimus), Licencijų skyrius (licencijų išdavimo ir jų laikymosi kontrolės klausimus), taip pat juristas.

Audito metu išanalizavę skundų nagrinėjimo procesą visuose skyriuose, pastebėjome, kad bendros skundų nagrinėjimo sistemos Komisijoje nėra. Vartotojų skundai kiekviename skyriuje nagrinėjami skirtingai. Informacija apie skundų nagrinėjimą darbuotojai keičiasi tik tiek, kiek tai būtina, priklausomai nuo skunde nurodomos priežasties.

Pavyzdys

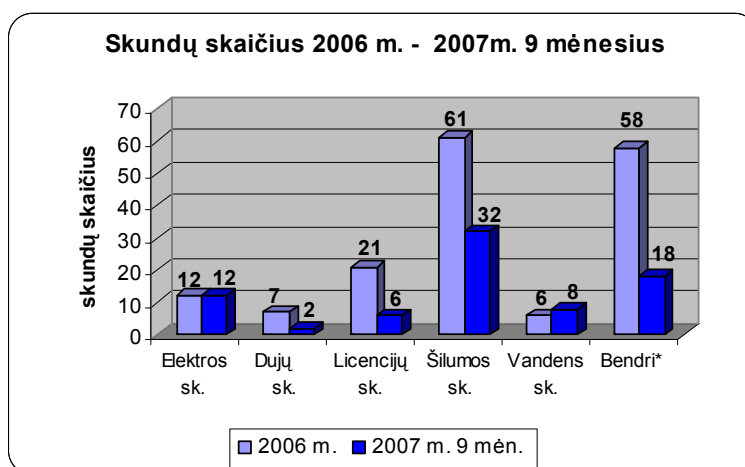
Dujų skyriuje visi gaunami skundai registruojami elektroniniame žurnale. Jeigu padaugėja skundų, kurių priežastys kartojasi, jie aptariami su Komisijos nariais ir sprendimas priimamas posėdyje.

Elektros skyriuje visi administracijos direktoriaus nukreipti vartotojų skundai registruojami kartu su kitais raštais, nėra atskiro skundų registravimo žurnalo. Už skundų nagrinėjimą atsakingi visi skyriaus darbuotojai.

Licencijų skyriuje nėra atskiro skundų registravimo žurnalo t.y. skundai neregistruojami. Skundai gaunami tik iš administracijos, tiesiogiai skyriui adresuotų skundų skyrius negauna. Skundų analizė atliekama tik metų pabaigoje, rašant metinę skyriaus veiklos ataskaitą, kurioje apžvelgiami dažniausiai pasikartojantys skundai ir jų atsiradimo priežastys. Tačiau atskira skundų tyrimo ataskaita nerengiama.

8 paveiksle pateikiame bendrą Komisijoje užregistruotą skundų skaičių dokumentų registravimo programoje. Vadovaujantis šiais duomenimis, 2006 m. Komisija gavo 165, o per 2007 m. 9 mėnesius – 78 skundus.

8 pav. Komisijos priimti vartotojų skundai per 2006 m.–2007 m. devynis mėnesius



Šaltinis – Valstybės kontrolė

¹⁷ Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2003-01-24 nutarimas Nr. 03-3 „Dėl piliečių ir kitų asmenų aptarnavimo

Skundai taip pat registruojami atskirai kiekviename skyriuje, todėl skiriasi bendras registravimo programoje esantis skundų skaičius ir skaičius, kurį pateikia kiekvienas skyrius. Kadangi kiekvienas skyrius turi skirtingą skundų registravimo sistemą, nėra aiškus bendras išnagrinėtų Komisijoje skundų skaičius. Pavyzdžiui, Šilumos skyriaus atsakingų darbuotojų teigimu, vien tik Šilumos skyriuje 2006 m. raštu buvo išnagrinėti 177 skundai, o elektroniniu paštu atsakyta į 91 vartotojų skundą. Per 2007 m. devynis mėnesius skyrius gavo ir išnagrinėjo 164 paklausimus įvairiais klausimais. Licencijų skyriaus duomenimis, šiame skyriuje 2006 m. išnagrinėti 58, o per 2007 m. 9 mėnesius – 9 skundai. Energetikos ir vandens sektorių kainų reguliavimo bei rinkos priežiūros programoje vienas iš Komisijos veiklos vertinimo kriterijų yra išnagrinėtų skundų procentas, palyginus su gautais. Mūsų nuomone, kai nėra tikslaus bendro Komisijoje gautų skundų skaičiaus, šis kriterijus netenka prasmės.

Komisijoje nėra bendros strategijos nagrinėjant skundus. Pastebėjome, jog nagrinėdama vartotojų skundus Komisija dažnai atlieka koordinuojančios institucijos vaidmenį, nes vartotojai ne tik skundžiasi, bet ir prašo paaiškinti ne tik Komisijos kompetencijai priklausančius klausimus. Atsakingi darbuotojai nukreipia skundus tam tikroms institucijoms, pateikia reglamentuojančių teisės aktų nuorodas, aiškinasi skundo pagrindimą. Nagrinėjant skundus dažnai papildomos informacijos kreipiamasi į kitas institucijas ir tik gavus atsakymus priimami sprendimai.

Komisijoje kiekvienais metais auga ir ikiteisminių, ir teisminių bylų skaičius. Šiuo metu teismuose nagrinėjama 16 bylų. Daugėjant teisminių bylų 2007 m. birželio 1 d. įsteigtas Teisės ir personalo skyrius.

Didelis skundų ir teisminių bylų skaičius rodo, kad Komisijos priimami sprendimai yra aktualūs tiek vartotojams, tiek įmonėms, taip pat kad Komisijos veikla yra labai svarbi. Didėjant skundų skaičiui, Komisija vis daugiau dėmesio skiria jų nagrinėjimui, o ne jų priežasčių analizei, todėl mažėja laiko kitoms funkcijoms atlikti.

Pavyzdys

Latvijos viešųjų paslaugų reguliavimo komisijoje analizuojami, apibendrinami skundai ir kas ketvirtį pateikiama ataskaita, kurioje svarstomos skundų atsiradimo priežastys, ieškoma priemonių skundų skaičiui mažinti.

5.2. Ar Komisija imasi priemonių, kad būtų užtikrintas jos vykdomos veiklos viešumas

Visuomenės informavimas aktualiais klausimais yra viena iš priemonių, padedančių institucijai siekti savo tikslų ir vykdyti pagrindines funkcijas. Reguluojamojo sektoriaus dalyviai –

vyriausybė, vartotojai, paslaugų teikėjai – dažniausiai turi skirtingus interesus bei lūkesčius. Pagrindinė priemonė derinant šiuos interesus yra viešumas.

Vadovaujantis Komisijos darbo reglamentu, Komisijos veiklos nušvietimu per žiniasklaidą rūpinasi Visuomenės informavimo skyrius, kuris turi rengti pranešimus spaudai ir platinti oficialią informaciją apie Komisijos veiklą ir jos posėdžius, rengti spaudos konferencijas, leisti biuletenį ir atlikti kitas funkcijas.

Vadovaudamiesi skyrių nuostatais, skyriaus darbuotojai turi sekti žiniasklaidoje skelbiamą informaciją, susijusią su Komisijos veikla, prireikus kartu su kitų skyrių darbuotojais rengti atsakymus į pasirodžiusias publikacijas. Audito metu pastebėjome, kad žiniasklaidoje pateikiama informacija yra sekama, tačiau ji nėra apibendrinama ir jos analizė neatliekama. Pastaruoju metu spaudoje ypač padaugėjo straipsnių, susijusių su Komisijos veikla. Pagal Visuomenės informavimo įstatymo 15 str., kiekvienas juridinis asmuo, kurio dalykinei reputacijai ar kitiems teisėtiems interesams pakenkė tikrovės neatitinkanti, netiksli ar šališka informacija, turi teisę atsakyti, paneigdamas tikrovės neatitinkančią informaciją ar patikslindamas paskelbtą informaciją. Visuomenės informavimo skyriaus darbuotojų teigimu, Komisija rengia publikacijas, pranešimus ir kitą reikalingą informaciją, kuri vartotojams pateikiama Komisijos internetiniame puslapyje.

Ūkio ministerijos atliktoje veiklos ir valdymo audito ataskaitoje¹⁸ teigiama, jog būtų tikslinga teikti informaciją ar paaiškinimus, kodėl pritaikyta viena ar kita skaičiavimo metodika, kas daro įtaką kainoms, kokie energijos gamintojų, tiekėjų, skirstytojų veiklos rodiklių pokyčiai turi įtakos kainų pokyčiams ir t.t. Nepaisant to, kad ataskaita buvo parengta 2003 m., audito metu pastebėjome, kad internete vartotojams pateikiama tik glausta informacija, susijusi su Komisijos veikla. Interneto tinklalapyje yra numatyta galimybė interesantui atsiųsti klausimą ir tiesiogiai gauti atsakymą. Visuomenės informavimo skyriaus atsakingų darbuotojų teigimu, nuo 2004 m. rugsėjo mėnesio išsiųsta per 600 paaiškinimų, nuorodų, kur kreiptis konkrečiu klausimu. Mūsų nuomone, tokios informacijos ne visada pakanka, kad būtų galima išsamiai susipažinti su Komisijos vykdoma veikla, rasti paaiškinimus vartotojams aktualiais klausimais. Komisijos atsakingų darbuotojų teigimu, pagal turimus išteklius, Komisijoje nėra galimybių rengti viešus svarstymus, ruošti atskiras ataskaitas visuomenei ar kitokiais būdais ją informuoti.

Komisijos priimti sprendimai ypač aktualūs labiausiai pažeidžiamiems visuomenės nariams, todėl, mūsų manymu, Komisija turėtų neapsiriboti internetu ir daugiau dėmesio skirti visuomenės informavimui, bendradarbiavimui su vartotojus ginančiomis institucijomis. Dėl informacijos stygiaus vartotojai dažnai net nežino, kokias turi teises ir pasirinkimo galimybes.

¹⁸ 2003 m. sausio 31 d. Ūkio ministerijos atlikta „Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos veiklos ir valdymo audito ataskaita“.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Išvados

Dėl Komisijos veiklos reglamentavimo:

1. Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija reguliuoja penkis skirtingus sektorius: elektros, gamtinių dujų, šilumos, vandens ir transporto. Šiuos sektorius reglamentuojantys teisės aktai ir Komisijos nuostatai nustato Komisijos funkcijas, tačiau nėra vieno teisės akto, kuriame būtų nustatytas jos statusas, tikslai, pagrindiniai uždaviniai, funkcijos, teisės, atsakomybė ir išsamiai reglamentuoti visi veiklos klausimai.

2. Komisijos veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose vienu Komisijos vardu yra įvardijama ir pati institucija, ir penki Komisijos nariai, todėl neaišku, kas yra Komisija: ar tik penki nariai, ar penki nariai ir administracija.

3. Komisija nėra parengusi administracijos nuostatų, nors tai įpareigoja Komisijos nuostatai. Taip neužtikrinamas sklandus Komisijos administracijos darbas.

4. Komisijos veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose nėra atskirai nustatytų Komisijos narių funkcijų. Taip pat nėra reglamentuotas Komisijos narių pasiskirstymas kuruojamomis sritimis, todėl Komisijos nariams nenumatyta tiesioginė atsakomybė už konkrečias veiklos sritis.

Dėl Komisijos finansavimo:

5. Komisija finansuojama tik iš valstybės biudžeto, teisės aktuose nenumatytos kitos Komisijos finansavimo alternatyvos. Finansuojama mažiau, negu kitos reguliuojamą veiklą vykdančios institucijos. Toks Komisijos finansavimas neužtikrina reguliuotojo nepriklausomumo, taip pat nesudaro galimybės įdarbinti ir išlaikyti darbuotojus, samdyti kvalifikuotus ekspertus, tobulinti Komisijoje dirbančių specialistų kvalifikaciją.

Dėl energetikos įmonių licencijavimo ir licencijuojamos veiklos priežiūros:

6. Nepakankamai suderinti atskirų energetikos sektorių licencijavimo veiklą reglamentuojantys teisės aktai trukdo Komisijai efektyviai vykdyti licencijuojamos veiklos priežiūrą.

7. Komisijos vidaus teisės akte „Įmonės technologinio, finansinio ir vadybinio pajėgumo įvertinimo tvarka“ trūksta tikslių kriterijų, pagal kuriuos būtų galima objektyviai ir visapusiškai įvertinti, ar užtikrinamas licencijuojamos veiklos kiekvienos sąlygos vykdymas įmonėse.

8. Komisijos vidaus teisės aktas „Energetikos įmonių licencijavimo ir priežiūros taisyklės“ skirtas tik Komisijos licencijų skyriaus darbuotojams ir taikomas tik elektros energetikos ir gamtinių dujų sektoriams, nors Licencijų skyrius prižiūri ir šilumos tiekimo įmonių veiklą. Tai didina licencijavimo ir licencijuotos veiklos priežiūros riziką.

9. Komisijoje neregamentuoti licencijuojamos veiklos patikrinimų grafiko sudarymo principai ir tikrinimų atrankos kriterijai.

10. Komisija įmonių licencijuojamos veiklos patikrinimams skiria 1-2 dienas, todėl per tokį laikotarpį nelieta galimybės detalesnei pažeidimų priežasčių analizei. Dėl to yra rizika, kad nebus pasiekta tikrinimų kokybė ir pažeidimų prevencija.

Dėl metodikų rengimo, derinimo ir tvirtinimo:

11. Komisijos veiklą reglamentuoja daug teisės aktų, tačiau Energetikos, Šilumos, Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymuose, taip pat Komisijos, Šilumos ir Vandens skyrių nuostatuose nėra numatyta metodikų rengimo funkcija.

12. Komisija nėra parengusi vidaus teisės akto, reglamentuojančio metodikų rengimo tvarką ir procedūras. Rengiant metodikas nedalyvauja moksliniai ekspertai. Dėl šių priežasčių atsiranda nekokybiškų metodikų parengimo rizika.

13. Komisija nepatvirtino institucijų sąrašo, pagal kurį turėtų būti derinamos kiekvienos energetikos srities metodikos, todėl Komisija savo nuožiūra derina metodikas su valstybės institucijomis ar įstaigomis, asociacijomis. Tokia individuali kiekvieno sektoriaus metodikų derinimo tvarka neužtikrina nešališkumo ir skaidrumo.

Dėl vartotojų interesų gynimo Komisijoje:

14. Augant visuomenės susidomėjimui, Komisijoje didėja vartotojų skundų skaičius, tačiau Komisija per mažai dėmesio skiria skundų priežasčių analizei, visuomenės informavimui ir nesudaro sąlygų informacijos sklaidai.

15. Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos internetiniame puslapyje pateikiama tik glausta informacija, susijusi su Komisijos veikla, taip pat nėra analizuojama ir apibendrinama žiniasklaidoje pateikiama informacija. Dėl šių priežasčių trūksta informacijos vartotojams, jie dažnai nežino, kokias turi teises ir pasirinkimo galimybes.

Rekomendacijos

Lietuvos Respublikos Vyriausybei:

1. Atsižvelgiant į Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos atliekamų funkcijų svarbą visuomenei, siūlyti:

- 1.1. inicijuoti sprendimą dėl Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos veiklos reglamentavimo specialiu įstatymu tikslingumo;
 - 1.1.1. užtikrinant institucijos nepriklausomumą;
 - 1.1.2. keičiant Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos finansavimo sistemą, numatant papildomus finansavimo šaltinius;

1.1.3. aiškiai apibrėžiant institucijos statusą, veiklos tikslus, pagrindinius uždavinius, veiklos principus ir funkcijas.

1.2. įvertinti ir suderinti skirtinguose energetikos sektoriuose taikomų licencijavimo taisyklių nuostatas, vadovaujantis bendraisiais veiklos licencijavimo principais ir atsižvelgiant į jų taikymo patirtį ir gerąją praktiką;

1.3. nustatyti išsamų, vieningą kainų nustatymo metodikų rengimo, derinimo ir tvirtinimo proceso reglamentavimą.

Valstybinei kainų ir energetikos kontrolės komisijai:

2. Nustatyti kiekvienam komisijos nariui jo koordinuojamas ir kontroliuojamas Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos veiklos sritis.

3. Parengti Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos administracijos nuostatus.

4. Įmonės technologinio, finansinio ir vadybinio pajėgumo įvertinimo tvarką papildyti kriterijais, kurie užtikrintų objektyvų ir visapusišką visų licencijavimo veiklos sąlygų įvertinimą.

5. Papildyti Energetikos įmonių licencijavimo ir priežiūros taisykles, numatant patikrinimų grafiko sudarymo bei patikrinimų įmonėse vykdymo procedūras, ir svarstyti galimybę šias taisykles taikyti ir kituose Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos skyriuose.

6. Parengti vidaus teisės aktą, reglamentuojantį kainų nustatymo metodikų rengimo tvarką ir procedūras.

7. Papildyti Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos skyrių nuostatus, numatant metodikų rengimo ir derinimo funkcijas.

8. Siekiant užtikrinti metodikų rengimo kokybę, svarstyti galimybę į metodikų rengimo procesą įtraukti mokslinius ekspertus.

9. Siekiant didesnio visuomenės pasitikėjimo Valstybine kainų ir energetikos kontrolės komisija, numatyti papildomas priemones skundų priežasčių analizei ir visuomenės informavimui.

2-ojo audito departamento direktorė

Zita Valatkienė

Vyresnioji valstybinė auditorė

Renata Vaitulionienė

Valstybinio audito ataskaitos kopijos pateiktos:

Lietuvos Respublikos Seimo Audito komitetui, 1 egz.

Lietuvos Respublikos Vyriausybei, 1 egz.

PRIEDAI

Valstybinio audito ataskaitos
„Valstybinės kainų ir energetikos
kontrolės komisijos veikla“
1 priedas

Komisijos funkcijos, nustatytos Gamtinių dujų įstatyme (2007-03-20 įst. Nr. X-1054 redakcija)

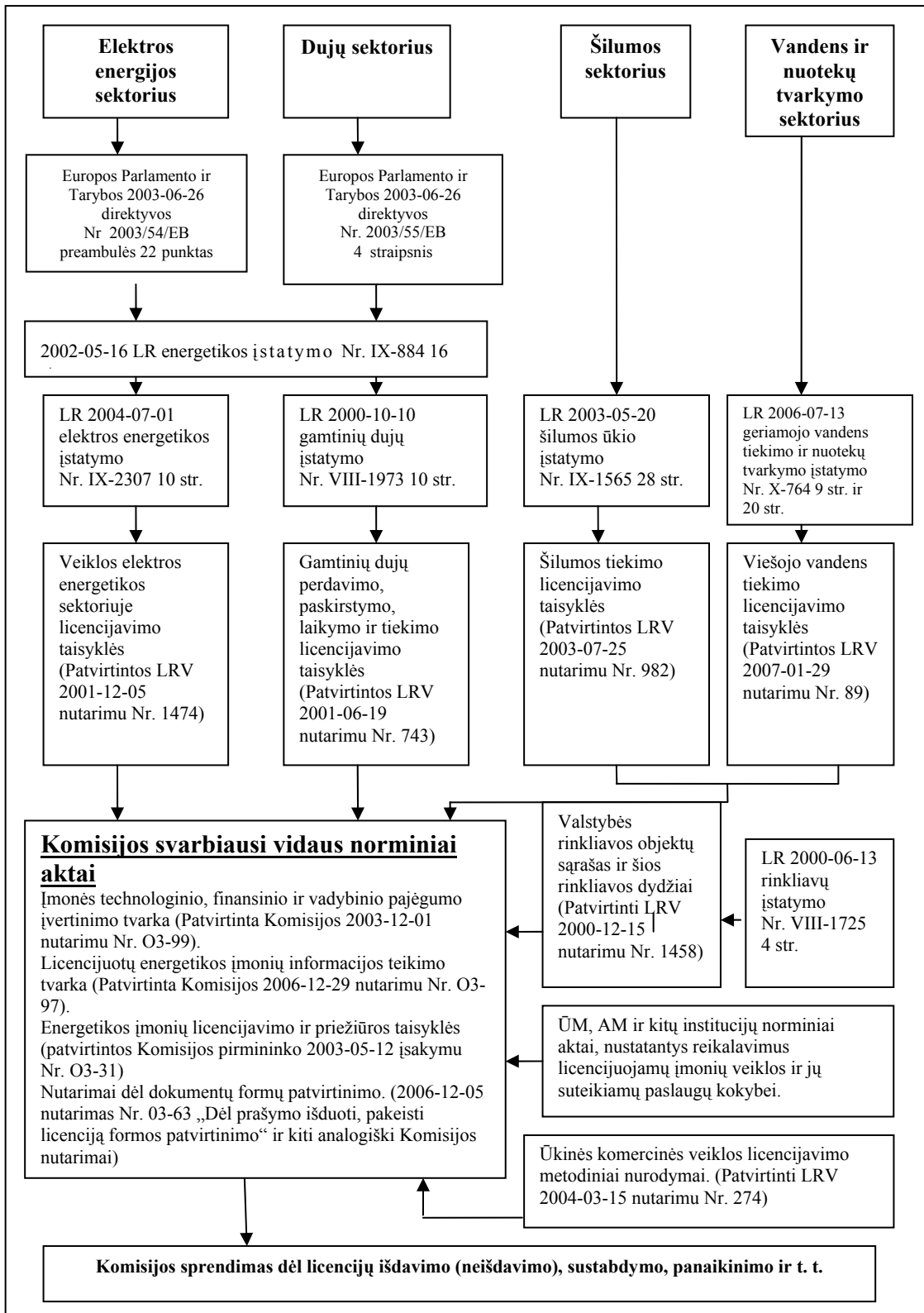
<i>Komisijos funkcijos dujų sektoriuje</i>		
Straipsnis	Straipsnio dispozicija	
22 str. 1 d.	Komisija turi užtikrinti efektyvų dujų sektoriaus funkcionavimą, kad vartotojai, sistemų naudotojai ir dujų įmonės nebūtų diskriminuojami ir kad dujų rinkoje būtų pagrįsta konkurencija.	
22 str. 2 d.	Komisija dujų sektoriuje, be kitų šio įstatymo ir <i>Energetikos įstatymo</i> nustatytų funkcijų, kontroliuoja: <ol style="list-style-type: none"> 1) sistemų operatorių licencijuojamos veiklos sąlygas; 2) dujų įmonių reguliuojamos veiklos sąnaudas; 3) sistemų operatorių skelbiamos informacijos apie sąlygas, suteikiančias teisę suinteresuotosioms šalims naudotis sistemomis, jungiamaisiais vamzdynais ir gamtinių dujų saugyklomis, išsamumą ir tinkamą pateikimą; 4) kaip suteikiama teisė naudotis sistemomis; 5) apskaitų atskyrimą, siekiant išvengti veiklų kryžminio subsidijavimo; 6) kaip laikomasi jungiamųjų vamzdynų valdymo ir jų pajėgumo skirstymo taisyklių. Šią priežiūrą Komisija atlieka kartu su Europos Sąjungos valstybės narės, į kurią nutiestas jungiamasis vamzdynas, reguliavimo institucija; 7) perdavimo ir skirstymo sistemos operatorių atliekamų prijungimo ir remonto darbų trukmę; 8) kaip laikomasi dujų tiekimo patikimumo ir paslaugų kokybės reikalavimų; 9) dujų įmonių veiklos skaidrumo ir konkurencijos lygį. 	
22 str. 3 d.	Komisija turi teisę: <ol style="list-style-type: none"> 1) susipažinti su dujų įmonių sudaromomis sutartimis ir pareikalauti, kad dujų įmonės patikslintų sutartis, kad šios atitiktų šio įstatymo ir kitų teisės aktų nustatytus reikalavimus. Jeigu dujų įmonė neįvykdo šio reikalavimo, Komisija, gindama viešąjį interesą, turi teisę kreiptis į teismą dėl sutarties pakeitimo; 2) nustatyti dujų įmonių jai teikiamos informacijos ir teikiamų derinti dokumentų pateikimo terminus, atsižvelgdama į dujų įmonių galimybes; 3) nustatyti tiekimo įmonės pasirinkimo taisykles; 4) nustatyti atskirus perdavimo ir (ar) skirstymo tarifus pagal išimtis, numatytas šio įstatymo 8 ir 20 straipsniuose; 5) nustatyti sistemų balansavimo ir naudojimosi sistema taisykles, jei sistemų operatorių parengti taisyklių projektai neatitinka šio įstatymo ir kitų teisės aktų reikalavimų. 	
22 str. 4 d.	Komisija, atlikdama savo funkcijas, bendradarbiauja su valstybės institucijomis, atsakingomis už energetikos sektoriaus reguliavimą. Komisijos rengiami ir (ar) derinami teisės aktai, skirti Europos Sąjungos teisės aktams įgyvendinti, turi būti derinami su valstybės valdymo institucijomis, atsakingomis už atitinkamą Europos Sąjungos teisės aktų nuostatų perkėlimą į nacionalinę teisę.	
22 str. 5 d.	Komisija nustato viršutines reguliuojamų kainų ribas arba konkrečias kainas.	
22 str. 6 d.	Komisija Europos Komisijai rengia dujų rinkos ataskaitas.	
<i>Kiti šio įstatymo straipsniai, reglamentuojantys Komisijos veiklą</i>		
Straipsnis	Straipsnio dispozicija	Komisijos veikla
5 str. 2 d.	Vyriausybė arba jos įgaliota institucija <u>turi teisę priimti sprendimus</u> dėl magistralinio dujotiekio, gamtinių dujų saugyklos ir SGD įrenginių, reikalingų saugumui užtikrinti, įrengimo ir išplėtimo. Dujų įmonės ir VKEKK tokius sprendimus <u>privalo įgyvendinti</u> .	- įgyvendina Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos sprendimus dėl magistralinio dujotiekio, gamtinių dujų saugyklos ir SGD įrenginių, reikalingų saugumui užtikrinti, įrengimo ir išplėtimo.
8 str. 1 d.	Dujų įmonės metinius sistemų plėtos planus su konkrečiu objektų sąrašu turi suderinti su Komisija.	- derina dujų įmonių metinius sistemų plėtos planus.
8 str. 3 d.	Sprendimą leisti įrengti naujas sistemas priima Komisija.	- priima sprendimus leisti įrengti

	Komisijos sprendimas leisti įrengti naujas perdavimo ar skirstymo sistemas yra privaloma sąlyga išduodant leidimą statyti šiuos objektus Statybos įstatymo nustatyta tvarka.	naujas perdavimo ar skirstymo sistemas.
8 str. 5 d.	Komisija parengia ir patvirtina prijungimo įkainių nustatymo metodiką. Komisija tvirtina naujų buitinių vartotojų sistemų prijungimo įkainius.	- parengia ir patvirtina prijungimo įkainių nustatymo metodiką. - tvirtina naujų buitinių vartotojų sistemų prijungimo įkainius.
8 str. 8 d.	Dujų įmonei atsisakius suteikti teisę laisviesiems vartotojams naudotis dujų sistema šio įstatymo 19 straipsnio 4 dalyje nustatytais atvejais, ginčą sprendžia Komisija. Sprendimą dėl tiesioginio vamzdyno įrengimo ir sąlygų priima Komisija. Komisijos priimti sprendimai dėl tiesioginių vamzdynų įrengimo yra privalomi vykdyti abiem šalims, jie turi būti pagrįsti, objektyvūs, skaidrūs ir nediskriminuojantys kitų vartotojų.	- sprendžia ginčus dujų įmonei atsisakius suteikti teisę naudotis dujų sistema šio įst. 19 str. 4 dalyje. - priima sprendimą dėl tiesioginio vamzdyno įrengimo ir sąlygų.
10 str. 3 d.	Licencijas išduoda, sustabdo, panaikina ir licencijuojamą veiklą kontroliuoja Komisija. Komisija teikia informaciją Europos Komisijai apie atsisakymo išduoti licencijas priežastis.	- išduoda, sustabdo ir panaikina licencijas ir kontroliuoja licencijuojamą veiklą. - teikia informaciją Europos Komisijai apie atsisakymo išduoti licencijas priežastis.
10 str. 4 d.	Komisija turi teisę įpareigoti dujų įmonę, turinčią tiekimo licenciją, vykdyti paskirtąjį tiekimą Vyriausybės nustatyta tvarka.	- turi teisę įpareigoti dujų įmonę, turinčią tiekimo licenciją, vykdyti paskirtąjį tiekimą Vyriausybės nustatyta tvarka.
10 str. 6 d.	Transportuoti dujas sujungtoje perdavimo sistemoje Komisijos sprendimu paskiriamas vienas perdavimo sistemos operatorius.	- paskiria vieną perdavimo sistemos operatorių transportuoti dujas sujungtoje perdavimo sistemoje.
12 str. 5 d.	Sprendimus dėl turto, kuris reikalingas sistemai eksploatuoti, prižiūrėti ar plėtoti, panaudojimo priima perdavimo, laikymo, skirstymo ar SGD sistemos operatorius savarankiškai. Patruojanti įmonė turi teisę sistemos operatoriams nustatyti metinį finansinį planą, metinę turto gražos normą ir skolos dydį. Šios nuostatos neturi prieštarauti Komisijos nustatytiems reguliuojamos dujų įmonių veiklos rodikliams.	- nustato reguliuojamų dujų įmonių veiklos rodiklius.
13 str. 1 d.	Kiekvienas perdavimo, laikymo, skirstymo ir (arba) SGD sistemos operatorius: 4) kiekvienais metais rengia metines veiklos ir saugumo užtikrinimo ataskaitas ir pateikia jas Komisijai bei Ūkio ministerijai.	- priima metines veiklos ir saugumo užtikrinimo ataskaitas.
13 str. 2 d.	Perdavimo ar skirstymo sistemų operatoriai, suderinę su Komisija, nustato sistemų balansavimo taisykles.	- derina su perdavimo ar skirstymo sistemų operatoriais sistemų balansavimo taisykles.
14 str. 2 d.	Komisija nustato naudojimosi vietine bendrojo naudojimo sistema taisykles, kurios turi būti skelbiamos viešai kiekvienais metais arba sąlygoms pasikeitus.	- nustato naudojimosi vietine bendrojo naudojimo sistema taisykles.
16 str. 5 d.	Tiekimo įmonė turi pateikti informaciją Komisijai ir Ūkio ministerijai apie pagrindines sudarytų dujų pirkimo-pardavimo sutarčių sąlygas dujų tiekimo patikimumo stebėsenai atlikti.	- priima tiekimo įmonių pateiktą informaciją apie pagrindines sudarytų dujų pirkimo-pardavimo sutarčių sąlygas. - atlieka dujų tiekimo patikimumo stebėseną.
16 str. 6 d.	Tiekimo įmonė turi parengti metines savo veiklos ir saugumo užtikrinimo ataskaitas ir pateikti jas Komisijai bei Ūkio ministerijai. Tiekimo įmonių metinių veiklos ir saugumo užtikrinimo ataskaitų turinį nustato Ūkio ministerija.	- priima tiekimo įmonių metines veiklos ir saugumo užtikrinimo ataskaitas.
17 str. 1 d.	Komisija turi teisę įpareigoti dujų įmones tvarkyti atskirą buhalterinę apskaitą, susijusią su viešuosius interesus atitinkančių įpareigojimų vykdymu ir su paskirtojo tiekimo veikla. Dujų įmonės, suderinusios su Komisija, nustato apskaitų atskyrimo taisykles.	- turi teisę įpareigoti dujų įmones tvarkyti atskirą buhalterinę apskaitą. - derina apskaitų atskyrimo taisykles su dujų įmonėmis.

17 str. 5 d.	Dujų įmonių ataskaitos turi būti patikrintos nepriklausomo audito, atkreipiant dėmesį į diskriminavimo ir kryžminio subsidijavimo aspektus. Auditorių išvados teikiamos Komisijai.	- priima auditorių išvadas iš dujų įmonių.
18 str. 2 d.	Sistemų operatoriai, suderinę su Komisija, nustato naudojimosi sistema taisykles.	- derina naudojimosi sistema taisykles.
19 str. 1 d.	Dujų įmonė gali neleisti naudotis sistema, jeigu trūksta pajėgumo arba jeigu teisė naudotis sistema trukdytų jai vykdyti viešuosius interesus atitinkančius įpareigojimus, ar atsiranda didelių ekonominių ir finansinių sunkumų, susijusių su sudarytų sutarčių „imk arba mokėk“ vykdymu. Atsisakymo leisti naudotis sistema priežastys turi būti tinkamai pagrįdžiamos. Atsisakymas, grindžiamas sutarčių „imk arba mokėk“ vykdymu, gali būti pripažintas tik gavus Komisijos pritarimą.	- nagrinėja atsisakymus, grindžiamus sutarčių „imk arba mokėk“ vykdymu.
19 str. 2 d.	Dujų įmonė, atsisakiusi patenkinti kitos dujų įmonės ar laisvojo vartotojo raštu pateiktą prašymą naudotis sistema dujoms transportuoti, apie šį savo sprendimą ir jo priežastis per 10 darbo dienų praneša Komisijai.	- priima pranešimus iš dujų įmonių apie atsisakymą patenkinti kitos dujų įmonės ar laisvojo vartotojo raštu pateiktą prašymą naudotis sistema dujoms transportuoti.
19 str. 3 d.	Komisija turi teisę įpareigoti dujų įmonę suteikti teisę pasinaudoti sistema.	- turi teisę įpareigoti dujų įmonę suteikti teisę pasinaudoti sistema.
20 str. 1 d.	Naujų jungiamųjų vamzdinių tarp Europos Sąjungos valstybių narių, SGD sistemų ir gamtinių dujų saugyklų savininkai ar operatoriai, pateikę Komisijai prašymą, gali būti jos atleisti nuo šio įstatymo 18 straipsnyje nustatytų reikalavimų taikymo.	- priima prašymus dėl atleidimo nuo šio įstatymo 18 straipsnyje nustatytų reikalavimų taikymo.
20 str. 3 d.	Sprendimą dėl šio straipsnio 1 ir 2 dalyse bei šio įstatymo 8 straipsnyje nustatytų išimčių taikymo priima Komisija. Išimtys taikomos ribotą laikotarpį. Komisijos sprendimas turi būti tinkamai pagrįstas ir viešai paskelbtas. Komisija apie priimtą sprendimą teikia informaciją Europos Komisijai.	- priima sprendimą dėl šio str. 1 ir 2 dalyse bei šio įst. 8 straipsnyje nustatytų išimčių taikymą. - teikia informaciją Europos Komisijai apie priimtą sprendimą.
23 str. 3 d.	Komisija parengia ir patvirtina šio straipsnio 1 ir 2 dalyse nurodytų kainų nustatymo metodikas.	- parengia ir tvirtina šio straipsnio 1 ir 2 dalyse nurodytų kainų nustatymo metodikas.
23 str. 4 d.	Šio straipsnio 1 ir 2 dalyse nurodytas kainas, Komisijai patikrinus, viešai paskelbia dujų įmonės.	- tikrina kainas, nurodytas šio straipsnio 1 ir 2 dalyse.
23 str. 6 d.	Reguliuojamų kainų viršutinės ribos nustatomos penkeriems metams. Reguliuojamų kainų viršutinės ribos Komisijos sprendimu gali būti koreguojamos pasikeitus infliacijos lygiui, mokesčiams, dujų transportavimo kiekiui, teisės aktų reikalavimams ar dujų įmonėms viršijus nustatytus rodiklius, tačiau ne dažniau kaip kartą per metus.	- priima sprendimą dėl reguliuojamų kainų viršutinės ribos koregavimo pasikeitus infliacijos lygiui, mokesčiams, dujų transportavimo kiekiui, teisės aktų reikalavimams ar dujų įmonėms viršijus nustatytus rodiklius.
23 str. 7 d.	Komisija turi teisę vienašališkai nustatyti konkrečias reguliuojamas kainas.	- turi teisę vienašališkai nustatyti konkrečias reguliuojamas kainas.
25 str. 1 d.	Komisija išankstine neteismine skundų nagrinėjimo tvarka nagrinėja skundus dėl dujų įmonių veiklos ar neveikimo perduodant, skystinant, pakartotinai dujinant, skirstant, tiekiant, perkant ir laikant gamtines dujas, dėl teisės pasinaudoti sistema, vartotojų sistemos prijungimo tvarkos (metodikų, kainų), sistemų balansavimo, kainų taikymo, investicijų bei sutarčių sąlygų.	- nagrinėja skundus, išankstine neteismine skundų nagrinėjimo tvarka, dėl dujų įmonių veiklos ar neveikimo perduodant, skystinant, pakartotinai dujinant, skirstant, tiekiant, perkant ir laikant gamtines dujas, dėl teisės pasinaudoti sistema, vartotojų sistemos prijungimo tvarkos (metodikų, kainų), sistemų balansavimo, kainų taikymo, investicijų bei sutarčių sąlygų.

Valstybinio audito ataskaitos
„Valstybinės kainų ir energetikos
kontrolės komisijos veikla“
2 priedas

Norminiai aktai, reglamentuojantys licencijuojamą veiklą



Valstybinio audito ataskaitos
 „Valstybinės kainų ir energetikos
 kontrolės komisijos veikla“
 3 priedas

**Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos parengtos ir
 patvirtintos metodikos**

Eil. Nr.	Metodikos pavadinimas	Metodikos rengėjas	Dokumento, įpareigojančio parengti metodiką, Nr. ir data	Metodikos patvirtinimo data
1.	Elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų viršutinių ribų nustatymo metodika	Elektros skyrius	Elektros energetikos 2000-07-20 įstatymas Nr. VIII-1881	2001 m. lapkričio 12 d.
2.	Visuomeninių elektros energijos tarifų viršutinės ribos nustatymo metodika	Elektros skyrius	Elektros energetikos 2000-07-20 įstatymas Nr. VIII-1881	2001 m. lapkričio 12 d.
3.	Elektros energijos, superkamos pagal įpareigojimą teikti viešuosius interesus atitinkančias paslaugas, pardavimo apimčių ir kainos skaičiavimo metodika.	Elektros skyrius	LR Ūkio ministro 2001-12-18 įsakymas Nr. 380	2002 m. gruodžio 23 d.
4.	Gamtinių dujų kainų viršutinių ribų skaičiavimo metodika	Dujų skyrius	Gamtinių dujų 2000-10-10 įstatymas Nr. VIII-1973	2001 m. lapkričio 16 d. nutarimu Nr. 111
5.	Centralizuotai tiekiamos šilumos ir karšto vandens kainų nustatymo metodika	Šilumos skyrius	Šilumos ūkio 2003-05-20 įstatymas Nr. IX-1565	2003 m. liepos 8 d. nutarimu Nr. O3-43
6.	Daugiabučių namų šildymo ir karšto vandens sistemų priežiūros maksimalių tarifų nustatymo metodika	Šilumos skyrius	Šilumos ūkio 2003-05-20 įstatymas Nr. IX-1565	2003 m. rugpjūčio 7 d. nutarimu Nr. O3-54
7.	Atskirų energijos ir kuro rūšių sąnaudų normatyvai būstui šildyti ir šaltam vandeniui pašildyti bei jų taikymo metodika	Šilumos skyrius	Piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims 2003-07-01 įstatymas Nr. IX-1675	2003 m. gruodžio 22 d. nutarimu Nr. O3-116
8.	Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainų nustatymo metodika	LVTA, VGTU, Vandens skyrius	Kainų 1998-11-17 įstatymas Nr. I-413	2001 m. lapkričio 30 d. nutarimu Nr. 119
9.	Naujų abonentų, išskyrus vartotojus, prijungimo prie viešojo geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros įmokos apskaičiavimo metodika	Vandens skyrius	Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo 2006-07-13 įstatymas Nr. X-764	2006 m. gruodžio 28 d. nutarimu Nr. O3-96
10.	Laikino atjungimo (prijungimo) prie geriamojo vandens tinklų paslaugų kainų nustatymo metodika	Vandens skyrius	Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo 2006-07-13 įstatymas Nr. X-764	2006 m. gruodžio 28 d. nutarimu Nr. O3-95
11.	Keleivių vežimo vietiniais traukiniais tarifų maksimalių dydžių nustatymo metodika	Transporto skyrius	Kainų 1998-11-17 įstatymas Nr. I-413	2000 m. lapkričio 16 d. nutarimu Nr. 23
12.	Keleivių vežimo kelių transportu reguliariaisiais reisais tolimojo	Transporto skyrius	Kainų 1998-11-17 įstatymas Nr. I-413	1999 m. liepos 14 d. nutarimu Nr. 40

	susisiekimo maršrutais tarifų maksimalių dydžių nustatymo metodika			
13.	Keleivių vežimo vidaus vandenu transportu tarifų maksimalių dydžių nustatymo metodika	Transporto skyrius	Kainų 1998-11-17 įstatymas Nr. I-413	2003 m. lapkričio 13 d. nutarimu Nr. O3-85